

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΟΥΣΙΑ

Τέως Τμηματάρχου Έθνικης Τραπεζης



ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ
Διοικητής (1931 - 1939)



Την 15/9/1927 υπεγράφη στη Γενεύη πρωτόκολλον υπό του 'Υπουργού των Οικονομικών Γεωργ. Καφαντάρη και της αρμοδίας 'Επιτροπής της Κοινωνίας των 'Εθνών, διά του οποίου έχορηγείτο στην 'Ελλάδα δάνειο λιλρ. 9.000.000. Το πρωτόκολλον τούτο έκυρώθη διά του Νομ. Δ)τος της 10/11/1927 και του νόμου 3423/7-12-1927 (έφημ. Κυβερν. τευχος Α, φυλ. 298)7-12-1927). Το πρωτόκολλον αυτό περιείχε τους όρους υπό τους οποίους έδίδετο το δάνειον, μεταξύ των οποίων ήτο και ή ίδρυσις της Τραπεζης της 'Ελλάδος. Σύμφωνα με το πρωτόκολλον αυτό, υπεγράφη μεταξύ του ελληνικού Δημοσίου και της 'Εθνικης Τραπεζης της 'Ελλάδος την 27/10/1927 σύμβασις. Διά της συμβάσεως αυτής ή 'Εθνική Τράπεζα παραιτείτο του έκδοτικού προνομίου και συνιστάτο νέα Τράπεζα υπό την έπωνυμίαν «Τράπεζα της 'Ελλάδος». Στη σύμβασι αυτή ήταν προσηρητημένο και το καταστατικό της Τραπεζης της 'Ελλάδος. 'Η σύμβασι αυτή έκυρώθη με το Νομ. Διάταγμα της 10/11/1927 και με το νόμο 3424/7/12/1927 (έφημ. Κυβ. φυλ. 298)7-12-1927 τευχος α'). 'Επίσης ή σύμβασι αυτή ένεκρίθη και από τη Γεν. Συνέλευσι των Μετόχων της 'Εθνικης Τραπεζης, κατά τη συνεδρίασι αυτής, της 1/3/1928. Το έπικυρωμένο καταστατικό της Τραπεζης της 'Ελλάδος μαζί με τις άλλες διατάξεις είχε και τις ακόλουθες που ήταν πιό ουσιαστικές.

α.) 'Η διάρκεια της Τραπεζης ορίζεται μέχρι (31/12/1970) και ή διάρκεια του έκδοτικού προνομίου μέχρι 31/12/1960 (άρθρ. 1 και 2).

β.) 'Ως κυρία άποστολή της Τραπεζης ορίζεται ή εξασφάλισις της σταθερότητος της εις χρυσόν άξιας των τραπεζογραμματίων αυτής (άρθρ. 4). 'Υποχρέωσις αυτής είναι ή άγορά και πώλησις συναλλαγματος χρυσής βάσεως, εις τους αίτούντας με τιμή σταθερά ως ήθελε ορίσθη (άρθρ. 5).

γ.) Το μετοχικό κεφάλαιο της Τραπεζης ως διεμορφώθη σήμεραν άνέρχεται εις 168 εκατ. δρχ., διαιρούμενον εις 80.000 μετοχάς όνομ. άξιας 2.100 εκατ. δρχ.

δ.) Καθορίζεται ότι το Δημόσιον θα άναθέτη στην Τράπεζαν την διεξαγωγήν όλων των τραπεζικών συναλλαγών αυτού. Την τήρησιν πάντων των λ)σμών του και των υπολοίπων των. Την έκδοσι και την 'Υπηρσία των έσωτερικών δανείων του. 'Επί των λ)σμών του Δημοσίου οδδεις τόκος θα καταβάλλεται, πλην των εις το έξωτερικόν διαθεσίμων αυτού. 'Εξ άλλου ή Τράπεζα υποχρεούται να ένεργη άνευ τινός άμοιβής εισπράξεις και πληρωμάς δημοσίων χρημάτων και να τηρη τους σχετικούς λ)σμούς (άρθρ. 45).

Εις την Τράπεζαν επιτρέπεται ή προεξόφλησις, ή άγορά γραμματίων του Δημοσίου Ταμείου ή ή άποδοχή τοιούτων εις έγγήησι πιστώσεων μέχρι ποσού 400.000.000. 'Η χορήγησις εις το Δημόσιον προσωρινών προκαταβολών ποσού δραχμών 400.000.000. Το σύνολον όμως των τοιούτων προεξοφλήσεων, έγυήσεων και προκαταβολών δέν δύναται ποτέ να υπερβη το 1/10 του συνόλου του τακτικού προ-υπολογισμού των έσόδων της εκάστοτε χρήσεως (άρθρ. 55).

ε.) Εις την Τράπεζαν επιτρέπονται αι τραπεζικαι έν γένει εργασιαι πλην κυρίως της παροχής τόκου εις καταθέσεις ή τρεχουμένους παρ' αυτή λ)σμούς (εξαιρέσει των καταθέσεων των Τραπεζών μέχρι 1%), της άσκήσεως έμπορίας ή της συμμετοχής εις έμπορικάς, βιομηχανικάς ή άλλας επιχειρήσεις, της άποκτήσεως ακινήτων, εξαιρέσει των προς ίδιαν χρήσιν τοιούτων, της άγοράς μετοχών Τραπεζών και 'Εταιρειών (άρθρ. 55, 56).

στ.)Το κάλυμμα των έν κυκλοφορία τραπεζικών γραμματίων και των έν δψει υποχρεώσεων της Τραπεζης δέν δύναται να είναι κατώτερον του 40% αυτών, ήτοι ν' αποτελῆται από χρυσόν ή συνάλλαγμα χρυσής βάσεως (άρθρ. 61 και 62). Αιτήσαι της Τραπεζης δύναται ν' άνασταλώσι προσωρινώς αι περι κάλυμματος διατάξεις, επί καταβολῆ ειδικού φόρου εις το Δημόσιον (άρθρ. 63).

ζ.) Το Δημόσιον συμμετέχει κατά το 1/2 εις το πλεόνασμα των καθαρών κερδών της Τραπεζης, το όποιον απομένει μετά την άφαιρε-

σιν των διαφόρων προβλέψεων και εισφορών ως και του συσσωρευτικού μερίσματος προς 8% ετησίως επί του μετοχικού κεφαλαίου.

Το έτερον 1/2 του πλεονάσματος διατίθεται προς σχηματισμόν άποθεματικού μέχρι της εξισώσεως αυτού προς το μετοχικόν κεφάλαιον. 'Οπότε, το πλεόνασμα αποδίδεται ολόκληρον εις το Δημόσιον, μετά προηγουμένην άφαιρεσιν έξ αυτού ύπέρ των μετόχων του 1/4 αυτού ή ποσοστού 4% επί του μετοχικού κεφαλαίου (όπότερον ποσόν είναι μικρότερον) (άρθρ. 71).

η.) 'Η Τράπεζα της 'Ελλάδος άπαλλάσσεται παντός φόρου ή τέλους (άρθρ. 73).

Διά διατάγματος της 21/4/1928 διωρίσθη Διοικητής της Τραπεζης της 'Ελλάδος ο 'Αλέξανδρος Διομήδης, ύποδιοικητής δέ αυτής ο 'Εμμανουήλ Τσουδερός.

Την 12/5/1928 δημοσιεύθηκε διάταγμα (έφ. Κυβερν. τευχ. α' αριθμ. φύλλου 79) το όποιον άριζε την έναρξιν των εργασιών της Τραπεζης και την περιεκτικότητα εις καθαρόν χρυσόν της δραχμής, ή όποια θα ίσχυε ως νομισματική μονάδα στην 'Ελλάδα. Τα 1.000 γραμμάρια χρυσού είχαν ορίσθη εις δραχμάς 51.212.87. 'Η τιμή της άγγλικής λίρας είχε ορίσθη εις δραχμάς 375. 'Η έναρξιν των εργασιών της Τραπεζης της 'Ελλάδος είχε ορίσθη την 14 Μαΐου 1928.

Στάς 12 Μαΐου 1928 ή 'Εθνική Τράπεζα της 'Ελλάδος μετεβίβασε στην Τράπεζα της 'Ελλάδος τα στοιχεία του ένεργητικού και του παθητικού, σύμφωνα με τις συμφωνίες αι όποιες είχαν προηγηθῆ. Τα στοιχεία ταυτα άπετέλεσαν την πρώτην κατάστασιν της Τραπεζης της 'Ελλάδος, ή όποια άρχισε να λειτουργη την 14/5/1928, όποτε είχε ύπογραφή και σχετικό πρωτόκολλο.

Τα στοιχεία τα όποια μετεβίβασε ή 'Εθνική Τράπεζα στην Τράπεζα της 'Ελλάδος ήταν περιληπτικά τα εξής:

Οικονομική κατάσταση
της 14 Μαΐου 1928

'Ενεργητικόν	Δρχ.	Παθητικόν	Δρχ.
Χρυσός	876.306.000	Κεφάλαιον μετοχ.	400.000.000
Συνάλλαγμα χρυσής βάσεως	3.191.081.000	Τραπεζογραμματία έν κυκλοφορία	4.863.353.000
'Ετερον συνάλλαγμα	9.828.000	'Υποχρεώσεις όψως:	
Συναλλαγματικά και Γραμμάτια		Δημοσίου	666.738.000
		Τραπεζών	964.588.000



ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΩΛΟΤΑΣ
Διοικητής (1955 -)



έσωτερικού	49.999.000	Έτερα υποχρεώ-	
Χρέος Δημοσίου	3.759.525.000	σεις	891.430.000
		Υποχρεώσεις εις	
		συνάλλαγμα	
Έτερα στοιχεία	42.938.000	χρυσής βάσεως	103.383.000
δρχ.	<u>7.929.677.000</u>	Υποχρεώσεις εις	
		έτερον συνάλ-	
		λαγμα	9.828.000
		Έτερα στοιχεία	30.357.000
			<u>δρχ. 7.929.677.000</u>

Η Τράπεζα της Ελλάδος στεγάσθηκε προσωρινά στο μικρό κατάστημα επί της οδού Πανεπιστημίου, όπου ήταν άλλοτε η Λαϊκή Τράπεζα. Είχε 198 υπαλλήλους και 231 βοηθητικό προσωπικό, προερχομένους από την Έθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Έτσι το 1928 ξεκίνησε τη λειτουργία η Τράπεζα της Ελλάδος. Σε μία εποχή που ούτε στην Ελλάδα αλλά ούτε και στα κράτη της δυτ. Ευρώπης είχε στρώσει καλά, καλά ακόμη η οικονομία. Το 1929 άρχισε να ξεσπάει η οικονομική κρίση σε παγκόσμια κλίμακα. Τον μήνα Δεκέμβριο του έτους αυτού ξέσπασε η κρίση και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η κρίση αυτή είχε τη μορφή χρηματιστηριακού κατακλυσμού. Οι αξίες των χρηματογράφων έπεφταν με γρήγορο ρυθμό. Οι Τράπεζες εκεί ανέστειλαν τις πληρωμές ή τις πιστώσεις των. Οι επιχειρήσεις χρεωκοπούσαν. Η αγοραστική ικανότητα των ιδιωτών περιορίστηκε απότομα. Αποτέλεσμα της μείωσης της αγοραστικής δυνάμεως των αμερικανών ήταν η μείωση της καταναλώσεως των αγαθών και η πτώση των τιμών.

Τόν αντίκτυπο της κρίσεως αυτής άρχισε να τον αισθάνεται και η Ελλάδα. Οι εξαγωγές περιορίστηκαν. Το 1928 είχαν εξαχθεί καπνά αξίας 3.000.000 λιρών Άγγλιας. Το 1929 τα καπνά που βγήκαν έξω από την Ελλάδα μόλις έφθασαν στην αξία των λιρών Άγγλιας 1.500.000. Το ίδιο συνέβηκε και με τη σταφίδα ένεκα συναγωνισμού με την άποικιακή σταφίδα, ή εξαγωγή σταφίδος εκ της Ελλάδος σημειώσε μείωση αξίας κατά το 1929 σε 400.000 λίρες Άγγλιας, από την εξαγωγή του 1928.

Η Τράπεζα της Ελλάδος είχε άμεσως από το δεύτερο χρόνο της ίδρύσεώς της να αντιμετωπίσει δύσκολη κατάσταση. Πριν φανή ο χρηματιστηριακός πανικός στην Αμερική, στην Ελλάδα σημειώνονται τα ίδια φαινόμενα. Η ακρίβεια του κεφαλαίου στις χρηματαγορές του εξωτερικού και η κερδοσκοπική κίνηση στο χρηματιστή-

ριο της Νέας Υόρκης είχαν στρέψει τα ελληνικά κεφάλαια προς τα έξω. Περίπου 1.600.000 άγγλικές λίρες το 1929 έφυγαν από την Ελλάδα για την αγορά χρηματογράφων ξένων κρατών.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση η Τράπεζα της Ελλάδος, προσεπάθησε να διατηρήσει τη σταθεροποίησι του νομίσματος διά ψυχολογικούς τουλάχιστον λόγους, διότι είχε έπιτευχθή αυτή με τόσους κόπους και θυσίες. Άλλά το έμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδος γινόταν πολύ δυσμενές το 1929 από τη μείωσι των εξαγωγών σταφίδος και καπνού και από την έξοδο κεφαλαίων εκ της χώρας. Οι δυσμενείς αυτοί συντελεστοί είχαν αντίκτυπο στο απόθεμα χρυσού και συναλλάγματος της Τραπεζής της Ελλάδος.

Την 31)12)1928 το κάλυμμα της Τραπεζής ήταν αξίας 11.308.348 λιρών Άγγλιας.

Την 31)12)1929 το κάλυμμα της Τραπεζής ήταν αξίας 8.309.111 λιρών Άγγλιας.

Σε ένα χρόνο χάθηκαν 3.000.000 λίρες περίπου.

Η Τράπεζα της Ελλάδος ήρχισεν επίσης να εργάζεται για την όργανωσι της ταμειακής συγκεντρώσεως του Δημοσίου. Από τη συγκέντρωσι αυτή επρόκειτο να πραγματοποιηθή ταχύτης στις σχετικές λειτουργίες του Δημοσίου καθώς και σαφήνεια και ένότητα στους λισμούς του. Έτσι υπήρχε έλπιδα να χρησιμοποιηθούν προς όφελειαν της παραγωγής, τα κεφάλαια τα όποια στεκόταν λιμνάζοντα σε διάφορα Ταμεία του Κράτους.

Σύμφωνα με το άρθρον 45 του καταστατικού της η Τράπεζα της Ελλάδος ανέλαβε και την έκδοσι και την υπηρεσία όλων των έσωτερικών έθνικών δανείων. Η έξυπνότητι αυτή παρουσίαζε πολύ μεγάλο όγκο εργασίας και τεχνικών δυσκολιών. Η απότομη διόγκωσι του έσωτερικού δημοσίου χρέους από το 1910 - 1929 είχε ως συνέπεια να έκδοθούν εκατομμύρια τίτλοι μικρής όνομαστικής αξίας και να κατανεμηθούν σε πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Το σύνολο των όμολογιών των έσωτερικών δανείων που είχαν έκδοθη από το 1910 - 1929 έφθανε εις 15.600.000 όμολογίες και ήταν κατανεμημένες σε εκατοντάδες χιλιάδες κομιστών. Είναι φανερό ότι ο όγκος της εργασίας αυτής για τα τοκομερίδια και για τις όμολογίες ήταν πολύ μεγάλος. Η άμοιβή την όποια έπαιρνε η Τράπεζα από το Δημόσιο δέν ήταν ίκανή να άντιμετωπίσει ούτε το 1)2 της μισθοδοσίας των υπαλλήλων της που ήταν άπληστοι σ' αυτή τη δουλειά.

Η οικονομική θύελλα ή όποια συνεκλόνηζε τόν κόσμο από το 1929 εξακολουθούσε και κατά το 1930. Έσυνεχιζέτο η πτώσις των τιμών, ή μείωσι καταναλώσεως και ή άνεργια. Πολλές χώρες μεγάλης παραγωγής, για να προστατεύσουν τις τιμές των έθνικών προϊόντων των από τόν πλήρη έξευτελισμό, έφθασαν στο σημείο ν' αγοράζουν τα περισσεύματα του σιταριού διά να τα καταστρέψουν, του βάμβακος για να τα εξαφανίσουν κάτω από τη γή, του καφέ για να τα κάψουν ή να τα μεταχειρισθούν για καύσιμο ύλη των σιδηροδρόμων των.

Η κρίσι των τιμών στα γεωργικά προϊόντα παρέσυρε σε ύποτιμησι και τα βιομηχανικά είδη. Η νομισματική κρίσι και ή κρίσι της πίστewος γενικεύθηκε στην Ευρώπη.

Τότε τόν Δεκέμβριο του 1931 στην κρίσιμη αυτή κατάσταση κατάφρασε νέο πλήγμα στην ελληνική οικονομία. Η Μεγάλη Βρετανία έγκατέλειπε τη χρυσή βάση του νομισματικού της συστήματος.

Εικών καλύμματος και κυκλοφορούντων τραπεζογραμματιών			
31)12)1928	κυκλ. δρχ.	5.689.550.000	κάλυμμα λίραι Άγγ. 11.308.000
31)12)1929	»	»	» 8.309.000
31)12)1930	»	»	» 8.030.000

Με την ύποτιμησι της άγγλικής λίρας πανικός κατέλαβε τη χρηματιστηριακή αγορά των Αθηνών. Οι τιμές των χρηματογράφων άρχισαν να πέφτουν πολύ. Τα αποτελέσματα της νομισματικής πολιτικής της 21)9)1931 για την Ελλάδα ήταν άποκαρδιωτικά. Όλος ο κόσμος ζητούσε να αγοράσει συνάλλαγμα. Μέσα σε μία βδομάδα (21 - 26)9)31) η Τράπεζα της Ελλάδος έχασε συνάλλαγμα αξίας δολλαριών 3.613.961. Άνταποκρινομένη στην άθροα ζήτησι συναλλαγής, ή Τράπεζα πίστευε ότι θ' άντιδράσει στον πανικό. Άλλά ο πανικός, ήταν τόσο μεγάλος ώστε στις θυρίδες των ταμείων της Τραπεζής, όλοι οι αγορασταί συντοσ εκάλυπτον όλες τις δραχμές τους σε έπιταγές έξωτερικού. Ο πανικός δέν είχε επηρεάσει μόνο τους ιδιώτας αλλά και τις Τράπεζες. Η κατάσταση ήτο άπελπιστική πρό της διαρροής του καλύμματος και της κακής τροπής της καταστάσεως αυτής, έλη-

φθησαν τὰ πρῶτα περιοριστικά μέτρα. Γιὰ τὸ μετριασμό τοῦ πανικοῦ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἐδάνεισε στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος 5.000.000 δολλάρια τὴν 26)9)1931. Ὁ πρῶτος ἀναγκαστικὸς νόμος τῆς προστασίας Ἐθνικοῦ νομίσματος ἐδημοσιεύετο τὴν 28)9)1931. Ὅλιγες μέρες ἀργότερα ἦτο τὴν 8)10)1931 ἐδημοσιεύετο καὶ ἄλλος ἀναγκαστικὸς νόμος.

Ἔτσι μὲ τοὺς περιοριστικοὺς αὐτοὺς νόμους καθιερώνετο νέο νομισματικὸ καθεστῶς στὴν Ἑλλάδα. Τοὺς νόμους αὐτοὺς συνεπλήρωσε καὶ τὸ Ν.Δ. τῆς 1)2)1932. Οἱ σπουδαιότερες διατάξεις τῶν νόμων αὐτῶν ἦταν οἱ ἐπόμενες:

- 1) Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσι νὰ ἀναλλάσσει τὰ τραπεζογραμμάτια τῆς μὲ συνάλλαγμα. Ἡ κυκλοφορία ἔγινε ἀναγκαστικὴ.
- 2) Ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος ἀνετέθη στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.
- 3) Ἡ πώλησις συναλλάγματος ἐπετράπη μόνον διὰ πραγματικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ κατόπιν προηγουμένης ἐγκρίσεως ἐιδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἐδρεύει εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Γενικὸ Διευθυντὴ τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ, τὸν Διευθυντὴ τοῦ Ἐμπορίου καὶ Βιομηχανίας ἢ ἀπὸ τοὺς νομίμους ἀναπληρωτὰς αὐτῶν καὶ ἀπὸ ἓνα Διευθυντὴ τῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ὀρίζεται ἀπὸ τὴν Διοίκησι αὐτῆς.
- 4) Οἱ ἐξαγωγεῖς Ἑλληνικῶν προϊόντων ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐκχωροῦν στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, τὸ συνάλλαγμα τῆς ἀξίας των.
- 5) Ἀπγορεύθη ἡ ἐξαργύρωσις ἐπιταγῶν εἰς δραχμὰς ἐκδόσεως ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων κατὰ τὰς ὁποίας ἐπωλεῖτο προκαταβολικῶς στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἀντίτιμον αὐτῶν εἰς ἐλεύθερον συνάλλαγμα.
- 6) Ἀπγορεύθη ἡ ἀπόδοσις τῶν καταθέσεων εἰς συνάλλαγμα οἱ ὁποῖες ὑπῆρχαν τὴν 29)9)1931. Ἔγινε ἐξαίρεσις τῶν καταθέσεων εἰς συνάλλαγμα τῶν ἐταιρειῶν οἱ ὁποῖες εἶχαν συμβληθῆ μὲ τὸ κράτος διὰ τὴν ἐκτέλεσι παραγωγικῶν ἔργων ἢ ἄλλων τοιούτων διὰ λ)σμόν τοῦ Δημοσίου, καθὼς καὶ τῶν μονίμως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐγκατεστημένων προσώπων, ἠδύνατο αὐταὶ νὰ ἀποδίδονται αὐτοῖσιν κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.
- 7) Ἀπγορεύθη ἡ ἄνευ ἀδείας τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἐξαγωγή καὶ ἡ ἀσφάλισις ὑπὸ ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν, χρηματογράφων τοκομεριδίων, μερισματαποδείξεων, τραπεζογραμμάτων ἡμεδαπῶν καὶ ξένων καὶ ἡ ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν μεταφορὰ δραχμῶν στὸ ἐξωτερικόν.
- 8) Τέλος ἀπγορεύθη ἡ χορήγησις δανείων εἰς δραχμὰς ἐπὶ ἐνεχύρω χρυσοῦ, ἐξωτερικοῦ (συν)τος, ξένων νομισμάτων καὶ χρεογράφων εἰς χρυσὸν ἢ εἰς ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος μόλις στὸν τρίτον χρόνον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της ἦταν ὑποχρεωμένη ν' ἀναλάβῃ καθήκοντα πολὺ βαριά. Ὁ ὄγκος τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἐργασίας ἦταν ἄνευ προηγουμένου.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν λήψι τῶν περιοριστικῶν μέτρων ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος, ἡ κατάστασις δὲν παρουσίαζε καὶ πολλὴ καλυτέρευση. Ἡ Τράπεζα ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ καλύπτῃ ὅλες τὶς ἀνάγκες σὲ συνάλλαγμα τοῦ Δημοσίου διὰ τὶς ὑποχρεώσεις του στὸ ἐξωτερικόν. Ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ καλύπτῃ σὲ συνάλλαγμα τὶς ἀνάγκες τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου. Τὸ συνάλλαγμα ὁμως ἀποκτᾶτο ὅλον ἐν καὶ λιγώτερο. Ὅσοι εἶχαν συνάλλαγμα ἀπὸ πηγὰς ἄλλες ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐξαγωγή προϊόντων, τὸ πωλοῦσαν στὴν ἐλεύθερη ἀγορὰ ὅπου ἡ τιμὴ τοῦ δολλarioῦ τὸν Ὀκτώβριον 1931 ἔφθασε σὲ δραχ. 86, ἀντὶ τῶν 77.05 δραχμῶν πού ὄριζε ὁ νόμος. Μὲ τὴν πίεσι τῆς γενικῆς αὐτῆς κρίσεως καὶ μὲ τὴν παθητικότητα τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἐξωτερικῶν λ)σμῶν τὸ κάλυμμα εἶχε φθάσει τὴν 31)12)1931 εἰς \$24.867.000 καὶ ἡ χάρτινη χρηματικὴ κυκλοφορία σὲ δραχ. 4.002.998.000.

Ἡ Τράπεζα ἠκολούθησε καὶ τὸν κανόνα τοῦ Gold Exchange Standard, τὸν κανόνα χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος τοῦ νόμου Γ.Χ.Μ.Β. Ἡ ζήμια ἡ ὁποία προέκυψε τελικὰ στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψι τῆς χρυσοῦς βάσεως πού ἔκανε ἡ Ἀγγλία τὴν 21)9)1931, ἔφθασε σὲ 174.711.000 δραχμὰς ἢ δολλάρια 2.000.000. Τὸ ποσὸν αὐτὸ ἀνεγράφη στὸ ἐνεργητικὸ τῆς Τραπεζῆς γιὰ νὰ ἀποσβεσθῇ σὲ 10 χρόνια (νόμος 5305)31-12-31).

Βάσει νόμου τῆς 29)7)1932 αἱ καταθέσεις αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχαν εἰς



ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ
Διοικητῆς (1939 - 1946)



συνάλλαγμα μέχρι τῆς 29)4)1932 ἐτράπησαν εἰς δραχμὰς μὲ συμβατικὴ τιμὴ δρχ. 100 κατὰ δολλάριον, ἀναλόγως δὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα νομίσματα. Εἰσηγητῆς τοῦ νομοσχεδίου δραχμοποιήσεως ἦτο ὁ καθηγητῆς Κυριάκος Βαρβαρέσος, τότε Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Τὸ συνάλλαγμα πού συγκεντρώθηκε ἀπὸ τὴν δραχμοποίησι τῶν καταθέσεων σὲ συνάλλαγμα ἔφθασε στὸ ποσὸ τῶν 6.533.000 δολλarioῦν.

Μὲ τὸ νόμο 5.456)5-1-1932 ἀνεστάλη ἐπ' ἀόριστον ἡ πληρωμὴ τῶν τοκοχρεωλυσίων ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δανείων τοῦ κράτους.

Ἡ κυκλοφορία τραπεζογραμμάτων ἔφθασε τὴν 31)12)1932 εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 4.714.000.000 μὲ κάλυμμα 29.232.000 δολλάρια. Τὰ ἀνωτέρω περιοριστικά μέτρα καὶ ἄλλα παρόμοια τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν νομοθετικῶς διὰ τὴν κατασφάλισιν τοῦ συναλλάγματος καὶ τῆς χαρτίνης χρηματικῆς κυκλοφορίας ἐν Ἑλλάδι, ἐλήφθησαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας οἱ ὁποῖες ἀντιμετώπιζαν τὶς ἴδιες δυσχέρειες μὲ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ μέτρα ταῦτα ἀπετέλεσαν τὴν βάσι τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας μέχρι τῆς καταλήψεώς της ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ τὸν Ἀπρίλιον 1941. Ὁ εἰσηγητῆς τῶν μέτρων τούτων καθηγητῆς Κυριάκος Βαρβαρέσος ὑπεγράμμισε σχετικῶς ἀργότερα καὶ ἐξιστόρησε τὴν ἀποτελεσματικότητὰ τῶν λέγων: «Χάρις στὰ μέτρα αὐτὰ κατωρθώσαμε νὰ ἰσοσκελίσωμε τοὺς ἐξωτερικοὺς λ)σμοὺς καὶ νὰ διατηρήσωμε πλήρη νομισματικὴ σταθερότητα γιὰ μιὰ δεκαετία. Μπορέσαμε νὰ αὐξήσωμε σημαντικὰ τὴν γεωργικὴ καὶ τὴν βιομηχανικὴ παραγωγή. Μπορέσαμε νὰ ἐνισχύσωμε τὴν ἐκτέλεσι δημοσίων ἔργων. Σταθῆκαμε ἱκανοὶ ν' αὐξήσωμε τὶς στρατιωτικὰς δαπάνες καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἴσως ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, νὰ κάμωμεν πάντα ταῦτα, χωρὶς νὰ προσφύγωμε στὸ ξένο κεφάλαιο. Ἐὰν λάβωμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔγιναν σὲ περίοδο πού ἦταν διεθνῆς ἢ οἰκονομικῆς κρίσις, πρέπει καλὰ νὰ καταλάβωμε ὅτι ἡ πολιτικὴ τὴν ὁποία ἀκολουθήσαμε ἦταν ἐπιτυχῆς καὶ ἐξυπνῆρησε πραγματικὰ τὰ συμφύροντα τῆς Χώρας. Αὐτοὶ πού ἐκφράζουν τὴν δυσφορία τους γιὰ τοὺς ἐλέγχους καὶ τοὺς περιορισμοὺς οἱ ὁποῖοι ἐπεβλήθησαν, ξέχασαν ὅτι οἱ συναλλαγματικοὶ πόροι πού βρίσκοταν στὴ διάθεσι τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἦταν πολὺ ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴν κάλυψι ὄλων τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ Κράτους. Ξέχασαν ὅτι ὑπῆρχαν ἀνάγκες ἐπιτακτικῆς καὶ ἀνάγκες πού μπορούσαμε νὰ τὶς παραμερίσωμε χωρὶς νὰ κινδυνεύσωμε. Ὁ ἔλεγχος καὶ οἱ περιορισμοὶ ἀπέβλεπαν νὰ ἱκανοποιηθοῦν πρῶτον οἱ ἀνάγκες σὲ τρόφιμα, σὲ καύσιμα, σὲ πρῶτες ὕλες βιομηχανιῶν καὶ σὲ ἄλλα εἶδη πού ἦταν ἀπαραί-



ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΤΖΑΒΙΝΟΣ
Διοικητής, (1946 - 1955)



τητα για τη λειτουργία της οικονομίας. Οί άλλες ανάγκες που ήταν πιδ χαλαρές θα ικανοποιηθούν μονάχα εάν ή Τράπεζα έχει επάρκεια σε συναλλαγματικά μέσα. "Οτι ό έλεγχος και οί περιορισμοί του συναλλάγματος και του χρυσού δέν είχαν άλλο σκοπό, άποδεικνύεται από τό γεγονός ότι όταν τά συναλλαγματικά μας μέσα αδέξανοντο, οί περιορισμοί αυτοί κατά λόγο αντίστοιχο έχαλαρούντο.

Τό 1932 για πρώτη φορά στην Έλλάδα έφηρμόσθη ό θεσμός του Clearing, ή συμφηφιστική έξόφλησις άπαιτήσεων και δικαιωμάτων έξωτερικού, εκ του εισαγωγικού και έξαγωγικού έμπορίου της χώρας.

Γιά τό θεσμό του Clearing έγραψε τό 1933 χαρακτηριστικά κατά πλάνην ή Έπιτροπή τών έμπειρογνωμόνων της Οικονομικής και νομισματικής διασκέψεως που είχε συνέλθει στό Λονδίνο. «Τά μέτρα του έλέγχου συναλλάγματος παρέσυραν και στη δημιουργία ένός μεγάλου αριθμού συμφωνιών Clearing, συμφηφισμών, άνταλλαγών (trac) κ.λ.π. τών όποιων κύριος σκοπός ήτο στην άρχή ή συγκράτησι τών έμπορικών συναλλαγών, παρά τούς περιορισμούς οί όποιοί ισχύουν. Άπό τότε όμως δόθηκε στις συμφωνίες αυτές εδρύτερη έφαρμογή. Οί συνέπειες μερικών από τις συμφωνίες αυτές ήταν να έξαναγκάσουν τό έμπόριο να διενεργήται σε κατευθύνσεις όχι φυσικές. Να παρέχουν πλεονεκτήματα αυθαίρετα σε συμβαλλόμενα παραγωγά κράτη. Έπίσης να προκαλούν διάκρισι μεταξύ τών δανειστών και τών όφειλετών διαφόρων έθνικοτήτων σχετικά με την τακτοποίηση χρεών νέων ή παλαιών δεσμευμένων.

Ή τάσις την όποιαν έχουν οί συμφωνίες αυτές τών Clearings, τών συμφηφισμών, να δίδουν χαρακτήρα άπολύτως διμερή σε διεθνείς σχέσεις έμπορικές και οικονομικές, τις κάμει να έχων μία καταστρεπτική επίδρασι στην οικονομική δραστηριότητα. Ή άποκατάστασι όμαλών όρων στις συναλλαγές δέν είναι δυνατή παρά εάν οί συμφωνίες αυτές έγκαταλειφθούν τό ταχύτερον.

(S.D.N. Νο = Officiel C. 48 M. 18.1933 Γενεύη).

Αί συμφωνία όμως τών Clearings, τών συμφηφισμών, έβαλαν σε σύστημα τό εισαγωγικό και έξαγωγικό έμπόριο. Δέν τό άφισαν να περιπλανάται από δω και από κεί στις άγορές έξωτερικού και να παρπατάη από τις τιμές άνταγωνισμού του ξένου έμπορίου και πρό παντός από τις επικίνδυνες τιμές τών Dumpings. Dumpings είναι ή εκ προθέσεως μειωμένη τιμή έμπορεύματος προς άνταγωνισμόν και άποκτησιν συναλλάγματος. Τά Clearings έδιδαν άμεσα συγκριτικά στατιστικά άποτελέσματα εισαγωγών και έξαγωγών (πόσα πήρες έσθ από μένα και πόσα πήρα έγώ από σένα. Πρέπει να πάρης κι' άλλα να πατσίσωμε, άλλοιώς σταματάμε τό Λογαριασμό. Άλλά τό στα-

μάτημα του Λισμοϋ δέν τό θέλαν τά κράτη του Clearing διότι τί θα έκαναν τά άποθέματα τών έμπορευμάτων τους. Θα τά κατέστρεφαν.)

Τά Clearings έδιδαν και τό ευεργέτημα να μη έξοφληται συντόμας ό λαμός της άξίας του έμπορεύματος σε συνάλλαγμα, τό όποιον τό κράτος δέν τό είχε πάντοτε έτοιμο να τό διαθέσι.

Στις άρχές του Μαρτίου 1933 οί Ήνωμένες Πολιτείες της Άμερικής έγκατέλειψεν την χρυσή βάση του νομισματικού των συστήματος. Την ούγγιά Τροϋ χρυσού από 20 δολάρια την ώρισαν σε 35 δολάρια. Ή άλλαγή της νομισματικής πολιτικής τών Ήνωμένων Πολιτειών εκλόнисε την έμπιστοσύνην τών ξένων Κρατών, τά όποια είχαν κεφάλαια σε ξένα νομίσματα στο έξωτερικό. Έτσι άρχισε να εισρέη συνάλλαγμα στην Έλλάδα. Παράλληλα ή κερδοσκοπία και ή δυσπιστία στο έθνικό νόμισμα άρχισαν να κάμπωνται. Ή Τράπεζα Έλλάδος έβλεπε πάλι να έρχεται πολύ συναλ)γμα στα ταμεία της. Άπό 15)1)1933 μέχρι 15)3)1933 συνεκέντρωσε συνάλ)γμα 41.000.000.000 έλβετικά φράγκα.

Κατά την 31)12)1933 ή Τράπεζα της Έλλάδος είχε κάλυμμα έλβετικά φράγκα 127.654.000 και κυκλοφορία 5.449.000.000 δραχμές. Τό συναλλαγμα τουτο εκάλυπτε τά 74% της κυκλοφορίας της. Ένεκα της εύρωστίας αυτής του συναλλάγματος, ή Τράπεζα της Έλλάδος την 3)5)1933 έθεσε σε κυκλοφορία τά πρώτα τραπεζογραμμάτια της τών 500 και τών 5.000 δραχμών.

Οί ύπάλληλοι της από 469 του έτους 1928, εις τό τέλος του έτους έφθασαν τούς 1.400.

Την 15)5)1933 έγιναν τά έγκαίνια του νέου μεγάρου της στη Θεσσαλονίκη.

Την 12)6)1933 εγκαινιάσθηκε τό κατ)μά της στον Πειραιά.

Την 20)11)1933 έτέθη ό θεμέλιος λίθος του Κεντρικού Κ)τός της στην Άθήνα.

Ό τότε Διοικητής Έμμανουήλ Τσουδερός άπέθεσε εις τά θεμέλια του μεγάρου, για καλό ποδαρικό, για «γούρι» χρυσά και άργυρά νομίσματα από όλους τούς έλληνικούς χρόνους, από τούς μακρινούς χρόνους του έλληνισμού, από τούς χρόνους της Κνωσσοϋ, της Γόρτυνος, της Σιδονίας, του Σόλωνος, του Περικλέους, του Μεγάλου Άλεξάνδρου, του Βυζαντίου, του Καποδίστρια. Άπέθεσε έντός κρυσταλλίνου δοχείου συμβολικώς δια τό χρύσωμα τών θεμελιών του Κεντρικού Καταστήματος της Τραπεζης, νομίσματα τών Άθηνών με κεφαλήν της Άθηνάς, ληφθείσης και ως σύμβουλον της Τραπεζης. Κατόπιν νομίσματα Μακεδονίας με τόν Μέγαν Άλέξανδρον, νομίσματα της Κρήτης με τό έμβλημα του Μίνωος, της Γόρτυνος, της Κυδωνίας (Χανίων) της Λαρίσης με σύμβολον τόν Δία και τόν κεραυνό τών Θεσσαλών, και νομίσματα χρυσά τών αυτοκρατόρων του Βυζαντίου. Τά παλαιά αυτά νομίσματα είναι σύμβολα και καλά θα είναι να στηριχθ) άπάνω τους τό νόμισμα της νέας Έλλάδος. Τά παλαιά αυτά νομίσματα έχρησίμειον για την άνταλλαγή τών προϊόντων τών ελληνικών έπαρχιών με τά όποια προϊόντα είναι συνυφασμένη ή λειτουργία του νομισματικού μας συστήματος και της Έλληνικής οικονομίας.

Κατά τό 1934 ή παγκόσμια οικονομική άνωμαλία παρουσίαζε τάσι για ύφεσι. Κάποια οικονομική άναζωογόνησι άρχισε να παρατηρηται. Ή άγοραστική ικανότητα του κοινου έφαινετο πιδ ζωηρή. Ή παραγωγή άρχισε να προσαρμόζεται στις ανάγκες της καταναλώσεως. Παρ' όλα όμως αυτά ή νομισματική κατάσταση του κόσμου δέν ήταν καθησυχαστική. Στα τέλη Ίανουαρίου 1934 αι Η.Π. Άμερικής έμείωσαν με νόμο κατά 50% την άξια του δολλαρίου έναντι του χρυσου. Τό νέο χάρτινο δολάριο είχε 59% της άξίας του χρυσου δολλαρίου. Ή Τσεχοσλοβακία υπετίμησε κατά 16,6% την άξια του νομισματός της, χωρίς να έγκαταλείψη τη χρυσή βάση. Ή Αυστρία μείωσε τό αυστριακό σελλίνο. Ή Ίταλία επέβαλε περιορισμούς και έλαβε μέτρα για τις καταθέσεις και τά χρεόγραφα που είχε σε ξένο νόμισμα. Μέσα στην άνήσυχη αυτή άτμόσφαιρα ή έξωτερική άξίας της δραχμης διατηρήθηκε σταθερή έναντι τών νομισμάτων της χρυσής βάσεως καθ' όλον τό έτος 1934.

Αί περιστάσεις επέβαλλον την διεύρυνσι κατά πρόοδο του συστήματος άνταλλαγής έμπορευμάτων μεταξύ τών κρατών και τό συμφηφισμό τών πληρωμών. Ή έλευθερία του έμπορίου είχε ξεπεραστεί και βρίσκοταν στο παρελθόν.

Τά καθήκοντα της Τραπεζης της Έλλάδος στην άσκησι αυτου

του συστήματος του εμπορίου, γίνονταν συνεχώς περισσότερα. Το 1934 λειτουργούσαν 15 Clearing. Από τις 15 αυτές συμβάσεις ανταλλαγών και συμφηφισμών, οι 9 ήταν ολοκληρωτικοί συμφηφισμοί. Οι 4 συμβάσεις ήταν μερικού συμφηφισμοί. Υπήρχαν και δύο συμβάσεις με τα μονοπώλια καπνού Ουγγαρίας και Ιταλίας. Έξ άλλου οι συμβάσεις με την Γιουγκοσλαβία και τη Ρουμανία ήταν τριμερείς. Τα υπόλοιπα τα οποία θα προέκυπταν από αυτές μπορούσαν να συμφηφισθούν με το «λαβείν» με την άπαιτησι άλλων χωρών, εάν οι χώρες αυτές το ήθελαν.

Κατά την 31 Δεκεμβρίου 1934 η Τράπεζα της Ελλάδος είχε κάλυμμα 129.000.000 Έλβετικά φράγκα και κυκλοφορία δραχ. 5.686.000.000 και σχέσι με κυκλοφορία 70,56%.

Κατά το 1935 έγιναν στη χώρα μικρά πολιτικά ταραχά και στασιαστικό κίνημα. Άλλα αι κυβερνητικά δυνάμεις υπό τον Γεώργιον Κονδύλην είχαν νικήσει και η τάξι άπεκατεστάθη.

Καθ' όλον το έτος 1935 η δραχμή κινήθηκε έν συγκρίσει με τα δύο νομίσματα, το Έλβετικό φράγκο και το Γαλλικό φράγκο τα οποία έστηρίζοντο ακόμη στη χρυή βάσι. Κινήθηκε πάλιν η δραχμή άπέναντι του δολλαριού και της λίρας, έν και τα νομίσματα ταυτα εδρίσκοντο σέ διακυμάνσεις έναντι του χρυσοϋ.

Κατά το 1935 συνέβηκε η πρώτη μείωσι του καλύμματος από της έποχης της άρσεως της σταθεροποίησης. Η Τράπεζα κατά το έτος αυτό έπώλησε συνάλλαγμα 120.830.000 Έλβετικά φράγκα και άγόρασε συνάλλαγμα 99.067.000 Έλβ. φράγκα. Το άπόθεμά της λιγότερε κατά 21.763.000 Έλβ. φρ.

Κατά την 31)12)1935 είχε:

Κάλυμμα 106.202.000 Έλβ. φρ. και κυκλοφορία τριτών 5.987.000.000 με σχέσι 54,47%.

Την 3)11)1935 έγινε δημοψήφισμα πολιτεύματος στην Ελλάδα. Υπέρ του θεσμοϋ της βασιλείας ένήφισαν 90% των Έλλήνων. Η Δημοκρατία κατηργήθη. Ο Βασιλεύς Γεώργιος επανήλθε την 25)11)1935. Η έσωτερική διαιρέσι και αι πολιτικές επαναστάσεις έπαυσαν. Με την όμαλότητα και τη γαλήνη άνασυγκροτείται η Πολιτεία. Η προσπάθεια και η προσοχή στρέφεται στα οικονομικά και στο νόμισμα.

Το 1936 έγιναν εξαιρετικά νομισματικά γεγονότα στο έξωτερικό που άντανακλούσαν και στην Ελλάδα. Όταν η στερλίνα έφυγε από τη χρυση βάσι το 1931, ήκολούθησαν τη νομισματική πολιτική της Άγγλιας 36 άλλα Κράτη. Κατά συνέχια και τα νομίσματα άλλων ακόμη 8 χωρών έγκατέλειψαν τη χρυση βάσι. Μόνον η Ολλανδία, η Γαλλία και η Έλβετία έμεναν ακόμη πιστές στη χρυση βάσι. Άλλα και αυτές το Σεπτέμβριο 1936 υπέκυψαν και έγκατέλειψαν τη χρυση βάσι, διότι τις ώδηγοϋσε στην καταστροφή του έξωτερικού έμποριου των. Άποτέλεσμα ήταν να προσαρμοσθή και η δραχμή στη νέα αυτή κατάσταση των νομισμάτων. Όταν το Σεπτέμβριο 1936 η Γαλλία, η Ολλανδία και η Έλβετία έφυγαν από τον χρυσοϋν κανόνα της νομισματικής κυκλοφορίας των, η Τράπεζα της Ελλάδος άπεφάσισε να συνδέση τη δραχμή με την Άγγλική λίρα. Την τιμή της λίρας ώρισε σέ 550 δραχμές. Η τιμή των λοιπών ξένων νομισμάτων θα ώρίζετο σύμφωνα με την τιμή αυτή της λίρας και σύμφωνα με την άξια των άπέναντι της λίρας, την όποιαν θα είχαν στο χρηματιστήριο του Λονδίνου. Η σύνδεσι της δραχμης προς την τιμή της λίρας ή όποια πλέον ήτο συνάλλαγμα μη χρυσης βάσεως, έθεωρήθη τότε ότι έξυληρετοϋσε τα συμφέροντα της Έθνικης μας οικονομίας. Πρό πάντων όμως κατόπιν της νομισματικής συμφωνίας των κυβερνήσεων Ηνωμένων Πολιτειών, Άγγλιας και Γαλλίας που άπέκλειε πλέον τη διακύμανσι των τιμών των νομισμάτων των πέραν μικρών όριων.

Την 4)8)1936 ο Ιωάννης Μεταξάς διέλυσε τη Βουλή και έκήρυξε δικτατορία. Κατά τα μέσα Αυγούστου 1936 η Κυβέρνησι Μεταξά έπέβαλε τα πρώτα άυστηρά μέτρα έλέγχου των πράξεων επί συναλλάγματος. Λογοκρίσιαν της άλληλογραφίας διά την πρόληψιν έξαγωγής συναλτος, έλεγχον των άναχωρούντων στο έξωτερικό και σκληρές ποινές. Ώργανώθη Ώπηρεσια προστασίας Έθνικου Νομίσματος. Εις το έργον αυτής ήταν τεχνικά όργανα και δπάλληλοι της Τραπεζης της Ελλάδος. Άμεση συνέπεια των μέτρων τα όποια είχαν ληφθή ήτο ότι ένώ κατά το 1935 η Τράπεζα της Ελλάδος είχε σύνολο άγορών συναλλάγματος φράγκων χρυσοϋν 86.364.000, το

1936 το σύνολον των πραγματικών άγορών της έφθασε τα 135.857.000 χρυσα φράγκα. Ειςέρρευσε δηλαδή το 1936 στην Τράπεζα συνάλλαγμα περισσότερο κατά 49.493.000 χρυσα φράγκα.

Τα άναγκαία αυτά μέτρα που έληφθησαν έναντιον της λαθρεμπορίας συναλλάγματος, έκαναν τον Διοικητή της Τραπεζης της Ελλάδος να όμιλή σχετικώς στη συνέλευσι των μετόχων του 1937 και να ένθυμηθή τον Πλάτωνα (Πλάτωνος Νόμοι ε' XII). Βλέπετε περίπου τί έλεγε πριν από 24 αιώνες (400 π.Χ. - 1937 μ.Χ.) ο άρχαίος φιλόσοφος διά τας ύποχρεώσεις των πολιτών προς το νόμισμα της Πατριδος.

«Δι' όλους αυτούς ύπάρχει και τοϋτος ο νόμος ακόμη: Να μη επιτρέπεται εις τους πολίτας ν' άποκοϋν μήτε χρυσοϋν, μήτε άργυρον. . . Έάν δε παρουσιασθή εις κάποιον πολίτην ή άνάγκη να ταξιδεύση κάποτε, τοϋτο να επιτρέπεται μόνον κατόπιν άδείας των Άρχόντων. Έάν δε γυρίση από κάποιον μέρος στην Πατρίδα του έχων ξένον νόμισμα το όποιον του έπερίσσευσε, να το καταβάλη εις το δημόσιον Ταμείον, λαμβάνων έν αναλογία νόμισμα της Πατριδος του. Έάν δε κανείς εύρεθί να κρατή ξένα νομίσματα, τότε το μόν ξένον νόμισμα να δημεύεται υπέρ της πόλεως, εκείνος δε ο όποιος το εισήγαγε κρυφά καθώς και εκείνος ο όποιος το γνωρίζει και δέν το καταγγέλλει, να κηρύσσονται ένοχοι και να καταδικάζονται εις κατάραν και μομφήν, προς τοϋτους δε εις χρηματικήν τιμωρίαν οϋχι κατωτέραν του ξένου νομίσματος που έφεραν».

Την 31)12)1936 η Τράπεζα της Ελλάδος είχε κάλυμμα 90.352.000 χρυσα φράγκα και κυκλοφορία δραχμών 6.203.000.000. Η έσωτερική άγοραστική δύναμις της δραχμης έμεινε σχεδόν σταθερή καθ' όλον το 1931. Ο μέσος όρος του τιμαριθμου χονδρικής πωλήσεως του Άνωτάτου Οικονομικου Συμβουλίου, καταρτιζόμενος τότε με βάσι τον δείχτην 100 του 1931, είχε ανέλθει το 1935 εις 2003 ή 20,03 φορές περισσότερο. Το δε 1936 εις 2038 ήτοι 20,38 περισσότερο του έτους 1931.

Η Τράπεζα μέσα στο 1935 και 1936 που πέρασαν είχε ίδει το κάλυμμα της να μειώνεται κατά 55.866.000 χρυσα φράγκα. Τα άυστηρά περιοριστικά μέτρα ήμώδισαν το έλλειμμα αυτό να γίνη μεγαλύτερο. Το 1937 η εξέλιξις του συναλλαγματικού ίσοϋγιου των λ)σμών, παρουσίασε κάπως ίκανοποιητική εικόνα. Το άπόθεμα της Τραπεζης εις συνάλλαγμα και χρυσοϋν, το όποιον την 1)1)1937 είχε πέσει σέ 90.352.000 χρυσα φράγκα, έφθασε την 31)12)1937 τα 109.333.000 χρυσα φράγκα. Παρουσίασε δηλαδή αύξησι κατά 17.981.000 χρυσα φράγκα.

Η αύξησι αυτή ήταν άποτέλεσμα όχι περιορισμοϋ των άναγκών μας, αλλά της αύξήσεως προσφορας συναλλάγματος. Η αύξησις αυτή έσημειώθη κυρίως στο ναυτιλιακό και μεταναστευτικό συνάλλαγμα. Ένώ το 1936 το συνάλλαγμα το όποιον προσεπορίσθη ή Τράπεζα από την αίτια αυτή ήτο ποσό 13.559.000 χρυσα φράγκα, το 1937 έφθασε σέ χρυσα φράγκα 53.314.000. Η καταπληκτική αυτή διαφορά ώφείλετο στα δραστικά μέτρα που είχαν ληφθή διά την προστασία του νομίσματος. Χάρις εις τα μέτρα αυτά διά την έφαρμογή των όποιων συνέβαλον και αι ύπηρεσιας της Τραπεζης, δέν διέφυγε προς την ελευθέραν άγοράν το εισαγόμενον συνάλλαγμα, αλλά έδηλώνετο και ένεφανίζετο κανονικώς.

Παράλληλα με το συνάλλαγμα, εκινήθη και η κυκλοφορία κατά το 1937 εις επίπεδα άνώτερα.

Την 31)12)1937 η Τράπεζα είχε κάλυμμα 108.333.000 χρυσα φράγκα και κυκλοφορία τριτών 6.894.000.000 δρχ.

Η σημαντική αύξησις αυτή ήτο άπόρροια έν μέρει της έντάσεως της οικονομικής δραστηριότητος της χώρας. Άλλα ώφείλετο κυρίως εις έκτάκτους ειδικώς χορηγήσεις της Τραπεζης προς καπνεμπορικούς οικους επί έγγυήσει μάρκων Clearing.

Κατά το 1937 ιδρύθησαν 26 πρακτορεία της Τραπεζης της Ελλάδος πλησίον εις τα δημόσια Ταμεία, διά να συμπληρώσουν το δίκτυον των Ώπηρεσιών της Τραπεζης που άπέβλεπαν κυρίως στη συγκέντρωσι των εισπράξεων και πληρωμών του Δημοσιου και στη διαχείρισι των Νομικών Προσώπων Δημοσιου Δικαίου. Έτσι εις το τέλος του 1937 η Τράπεζα είχε 70 Πρακτορεία παρά τα Δημόσια Ταμεία. Κατά το 1937 έγκατεστάθη ή Τράπεζα και εις δύο ακόμη Τελωνεία της Θεσσαλονίκης και εις το βον Τελωνείον Πειραιώς.

Η συμπλήρωσι της δεκαετίας από τότε που ιδρύθηκε ή Τράπεζα

της Ελλάδος, εϋρισκε τόν κόσμο σκεπασμένο με σύγνεφα τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦσαν τήν εἰρήνην.

Στίς ἀρχές τοῦ Σεπτεμβρίου 1938 οἱ Γερμανοὶ Σουδηταί τῆς Τσεχοσλοβακίας, πληθυσμὸς περίπου 3.500.000 ζήτησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι τῆς Πράγας αὐτονομία. Ὁ Χίτλερ στὸ συνέδριον τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν τῆς Νυρεμβέργης ἐδήλωσε ὅτι ἡ τύχη τῶν Γερμανῶν Σουδητῶν δὲν θὰ ἀφῆνε ἀδιάφορη τὴ Χιτλερική Γερμανία. Ἡ Γερμανία δὲν θὰ ἔμενε κωφὴ στὸ δίκαιο τῶν Σουδητῶν. Ἡ Πράγα κήρυξε στρατιωτικὸ νόμον. Τὴν 29/9/1938 ὁ Τσάμπερλαϊν, ὁ Χίτλερ, ὁ Νταλαντιέ καὶ ὁ Μουσσολίνι συναντηθῆκαν στὸ Μόναχο γιὰ συμβιβαστικὴ λύσι.

Τὴν 1/10/1938 γερμανικὸς στρατὸς, ἄρχισε νὰ καταλαμβάνη ἐδάφη τῆς Τσεχοσλοβακίας ποὺ εἶχε καθορίσει ἡ συμφωνία τοῦ Μονάχου. Οἱ Πολωνοὶ κατέλαβαν τὴ Σιλεσία. Ὁ Πρόεδρος τῆς Τσεχοσλοβακίας Μπένες παρητήθη. Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ ρίγος φρικιαστικὸ κατέλαβε τὸν κόσμο. Ἡ ἀτμόσφαιρα ὅλο καὶ ἠλεκτρίζονταν γιὰ πόλεμον. Στίς γειτονικὰς χώρας τῆς Γερμανίας, ξεδηλώθηκε μέγας πανικός. Οἱ δυσμενεῖς αὐτὰς περιστάσεις δίδουν ἀφορμὴν σὲ δυσάρεστα οἰκονομικὰ ρεύματα τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζουν ἀμέσως τὸν κόσμο. Ὁ πανικός αὐτὸς ἐφῆτασε καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ κυκλοφορία αὐξήθηκε ἀμέσως κατὰ δρχ. 1.000.000.000 τὸν Σεπτέμβριον 1938.

Βλέποντας ὁ κόσμος ὅτι βρισκόταν σὲ παραμονὴν πολέμου ἔτρεχε νὰ σηκώσῃ τὶς καταθέσεις του ἀπὸ τὶς Τράπεζες γιὰ νὰ ἔχη ρευστὸ χρήμα στὰ χέρια του. Οἱ ἔμποροι ἐσπευδαν πολλοὶ μαζί νὰ ζητήσουν ἀνανέωσι τῶν πιστώσεων ἀπὸ φόβον ὅτι αἱ πιστώσεις εἰς τὸ μέλλον θὰ περιορίζοντο.

Κατ' ἀνάγκην ἡ τάσι αὐτὴ ἔφερε σημαντικὴ μείωσι στὰ διαθέσιμα κεφάλαια τῶν Τραπεζῶν. Ἐτσι οἱ καταθέσεις ποὺ εἶχαν οἱ ἄλλες Τράπεζες στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος κατήντησαν νὰ εἶναι μόνον 87.000.000 δραχμῆς. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀντέδρασε ἀμέσως σ' αὐτὰς τὶς κρίσιμες στιγμῆς. Ἐδήλωσε ὅτι θέτει στὴ διάθεσιν τῶν Τραπεζῶν οἰονδήποτε ποσὸν ποὺ θὰ εἶχαν ἀνάγκη γιὰ τὴν ὁμαλὴ συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν των. Ἀπεφάσισε νὰ συμπληρώσῃ τὰ κενὰ τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε ἡ μείωσι τῶν διαθέσιμων τῶν Τραπεζῶν.

Ἐτσι τὸ σύνολον τῶν τοποθετήσεων τῆς Τραπεζῆς ἠῤῥξησε κατὰ 600.000.000 δραχμῆς τὸν μῆνα Σεπτέμβριον ἐν συγκρίσει μὲ τὸν προηγούμενον μῆνα.

Ὅταν πέρασε ἡ κρίσις τὰ πράγματα ἐπανῆλθον αὐτομάτως στὴν προηγούμενη κατάστασι. Αἱ καταθέσεις τῶν Τραπεζῶν ποὺ εἶχαν στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ 87.000.000 ἐφῆσαν πάλιν νὰ εἶναι τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1938 εἰς 963.000.000.

Ἡ κυκλοφορία κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1938 ἦτο δρχ. 6.728.000.000 καὶ εἶχε κάλυμμα 110.708.000 χρυσῆ φράγκα.

Ἐχρηιάζετο πλέον πολλὴ προσοχὴ στὴ μεταχείρισιν καὶ διαχείρισιν τῶν συναλλαγματικῶν πόρων τῆς Χώρας, διὰ νὰ εἶναι μόνιμα ἐξησοφλισμένη ἡ οἰκονομικὴ εὐστάθεια.

Τὴν 4 Ἀπριλίου 1938 ἔγιναν τὰ ἐγκαίαια τοῦ νέου μεγάρου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, στὴν ὁδὸ Πανεπιστημίου, τὸ ὁποῖον ἐθεμελιώθη τὴν 20/11/1933. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἔκανε τὸν Ἀγιασμό. Παρόντες ἦσαν ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Ἰωάννης Μεταξᾶς, ἡ ἡγεσία τῆς οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἐθνους καὶ οἱ Σύμβουλοι τοῦ Ἰδρύματος.

Ἀπὸ τὰ παλιὰ οἰκίματα στὰ ὁποῖα εἰργάζοντο ἕως τότε οἱ ὑπάλληλοι τῆς Τραπεζῆς, μετακινήθηκαν σ' ἓνα μέγαρον πολυτελείας. Ἡ ἐπάρκεια τοῦ χώρου του καὶ ἡ ἀνεσις τῶν αἰθουσῶν του φαινόταν μυθικὴ γιὰ κείνη τὴν ἐποχὴ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς Ἐμμανουὴλ Τσουδερός στὰ ἐγκαίαια τοῦ μεγάρου ἔλεγε: «Ἡ μέλλουσα γενεὰ δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ στενοχωρηθῇ. Στὴν αἴθουσα τῶν συναλλαγῶν ὁ πολίτης θὰ ἔχη πάντοτε εὐάρεστο συναίσθημα. Τὸ συναίσθημα αὐτὸ τὸ χαρίζουν κτίρια τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται στὸν κοινωνικὸν τὸν προορισμὸν μὲ τὴν ἀνετη καὶ καλαίσθητη ἐμφάνισίν τους».

Τὸ μέγαρον ἔλαβε θέσιν κοντὰ στὸ πιὸ λαμπρὸ συγκρότημα τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς πρωτεύουσας. Τοῦτο ἦτο ἓνας ἀκόμη λόγος νὰ προσπαθώμεν τὸ νέο κτίριον νὰ τὸ ἐμφανίσωμεν ἄλλο καὶ ἥρεμο. Νὰ μὴ ταράσῃ καθόλου τὸ ρυθμὸν καὶ τὴ φυσιογνωμίαν ἀπὸ τὰ λαμπρὰ ἱστορικὰ Ἰδρύματα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ γειτονεύη. Ἡ πρόσοψις τοῦ νέου κτιρίου φανερῶνει ἀκόμη τὴν ἡρεμὴ σταθερό-

τητα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην στὴν ἐπιτυχίαν ἀπὸ τὴν ἐργασία του, ἡ ὁποία εἶναι εἰλικρινῆς καὶ σοβαρὰ. Ἐργασία τὴν ὁποία ὀδηγεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς καλῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς καλῆς λειτουργίας τῆς Τραπεζῆς.

Ἡ Τράπεζα καὶ τὸ μέγαρόν της εἶναι ἔργα νέα, σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς μας. Σκοπὸν ἔχουν νὰ ἱκανοποιήσουν σύγχρονες ἀνάγκας. Καὶ τὰ δύο ἐνσαρκῶνουν τὸ νέο πνεῦμα τὸ ὁποῖον δίδει τὴ μορφήν στίς ἰδέας αὐτὰς. Ἐμπνέουν ἐλπίδες καὶ στερεῶνουν τὴν πίστιν γιὰ μίαν καλλιτέραν ζωὴν. Γιὰ μίαν ζωὴν ποὺ μπαίνει σὲ μίαν νέα περίοδο στὴν ὁποία ἡ πρόοδος καὶ ὁ πολιτισμὸς πλατύτερα ἐξελεύσσονται.

Στὸ τέλος τῆς πρώτης δεκαετίας τῆς (1928 - 1938) ἡ Τράπεζα εἶχε προσωπικὸν τὸ ὁποῖον ἀποτελοῦσαν 2061 ὑπάλληλοι. Ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς οἱ 1714 ἦταν ἄρρενες καὶ αἱ 347 ἦταν γυναῖκες.

Τὸ 1939 μῆκε μὲ ταραχὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ μὲ ἐκκρήξεις πολέμου. Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1939 τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὸν λιμένα τοῦ Ντάνσιγκ, τὸν Πολωνικὸν διάδρομον καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πολωνίαν.

Τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1939 ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος ἤρχιζε. Τὴν φορὰ αὐτὴ ἤρχιζε πάλιν τὸ πένθος τοῦ κόσμου σὲ ἔκτασι ἰλιγγίου. Ἡ κήρυξις τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου εἶχε ἄμεσον ἀντίκτυπον στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν οἰκονομικὴν τῆς ζωὴν. Ἡ κυκλοφορία τῶν τραπεζογραμματίων ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους μέχρι τὸν Ἰούλιον 1939 ἐκυμαίνετο μεταξύ 6.600.000.000 ἕως 8.250.000.000 δραχμῶν, ἐφῆσε τὸν Σεπτέμβριον 1939 εἰς 10.639.000.000 δραχμῆς. Ὁ κόσμος εἶχε χάσει τὴν ψυχραιμίαν του καὶ ἔτρεχε νὰ ἀποσύρῃ τὶς καταθέσεις του ἀπὸ τὶς Τράπεζες καὶ τὰ Ταμειυτήρια. Ἐξ ἄλλου οἱ Τράπεζες δίσταζαν νὰ δώσουν κανονικὰς πιστώσεις. Ἡ ἀντίδρασις στὴν οἰκονομικὴν κρίσιν ποὺ προέκυψε ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄμεση. Στίς Τράπεζας ἀνεγνωρίσθη ὅτι δὲν εἶχαν ὑποχρέωσιν νὰ ἀποδώσουν τὶς καταθέσεις στὸ ἀκέραιον ποσὸν — ἀλλὰ σὲ λίγο ἢ ἀπόφασιν αὐτὴ ἀνεστῆλη. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔθεσε στὴ διάθεσιν τῶν Τραπεζῶν ἀπεριόριστον ποσόν, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ὁμαδικὴν ἀνάληψιν τῶν καταθέσεων. Τὸ μέτρο αὐτὸ προσωρινὰ ἀπεδείχθη ἀποτελεσματικόν. Δὲν ἔγινε μεγάλη αὐξήσις κυκλοφορίας οὔτε διαταραχὴ στὸν τιμάρθρον.

Τὴν 30 Ἰουνίου 1939 ὁ Διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς Ἐμμανουὴλ Τσουδερός παρητήθη. Εἰς ἀντικατάστασιν του διωρίσθη Διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἰωάννης Δροσόπουλος, ὁ ὁποῖος περὶ τὴν 20/7/1939 ἀπέθανε.

Διοικητὴς τότε τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος διωρίσθη ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κυριάκος Βαρβαρέσος.

Ἡ νέα Διοίκησις εἶχε ν' ἀντιμετώπισιν ἐξ ἀρχῆς ἓνα κλονισμὸν ἐκ θεμελίων τῆς διεθνούς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως. Ἡ οἰκονομία καὶ ἡ παραγωγὴ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν εἶχε ἀποκλεισθῇ. Αἱ συνθηκῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, αἱ προϋποθέσεις τῆς δημιουργίας προσφορᾶς καὶ ζητήσεως καὶ οἱ ὅροι σχηματισμοῦ τιμῶν δὲν ἦσαν πλέον ἐθεθνῆς, παρὰ εἶχαν περιορισμένον χαρακτῆρα.

Ἡ κολοσοταία ζήτησις τῶν ἀγαθῶν γιὰ τὴ διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, ὠδηγοῦσε τὴν παραγωγικὴν προσπάθειαν σὲ μονομερεῖς κατευθύνσεις καὶ ἀνέτρεπε τὴν ἰσορροπίαν τῆς οἰκονομίας. Ἡ διατάραξις τῆς οἰκονομίας εἶχε ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα τὴν ἀνώμαλὴν διαμόρφωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν. Σὲ μερικὸν κλάδον τῆς παραγωγῆς ἐνεφανίσθη ἀλματώδης αὐξήσις τιμῶν. Σὲ ἄλλους κλάδους ἐξεδηλώθη στασιμότης καὶ σ' ἄλλους πτώσις. Ἀπὸ τὶς διακυμάνσεις αὐτὰς ἡ λειτουργία τῆς οἰκονομίας τῶν οὐδετέρων κρατῶν ἄρχισε πολὺ νὰ ἐπηρεάζεται. Ἡ θάλασσα εἶχε ἀποκλεισθῇ. Τὸ ἐμπόριον γινόταν μὲ ἀνεπαρκῆ μέσα μεταφορᾶς διὰ ξηρᾶς. Τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον καὶ ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Ἑλλάδος συναντοῦσε σοβαρὰ προβλήματα. Ἐν ὄψει τοῦ κινδύνου πολέμου ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπισθοῦν πολεμικὰ δαπάναι καὶ στρατιωτικὰ προετοιμασίαι.

Παρὰ τὴν κρίσιν τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1939 τὸ κάλυμμα τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τῆς 31/12/1939 δὲν ἐσημείωσε μείωσιν. Ἡ συναλλαγματικὴ κίνησις τοῦ 1939 ἀφῆσε καὶ μικρὸν περίσσειμα. Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις τὴν 5/9/1939 ὑπέτιμησε τὴ λίραν μὲ νέα σχέσις 4.02 δολλάρια. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ὁμως δὲν ἄλλαξε νομισματικὴν πολιτικὴν καὶ κράτησε τὴ λίραν στὰ ἴδια ἐπίπεδα.

Τὸ κάλυμμα τὴν 31/12/1939 εἶχε φθάσει σὲ χρυσὸν καὶ συνάλλαγμα

αξίας 3.685.000.000 δρχ. ή λιρών 6.868.000, ενώ ή κυκλοφορία τραπεζογραμματιών έφθασε εις δρχ. 9.453.000.000.

Ο πόλεμος των μεγάλων Δυνάμεων ό όποιος είχε άρχισει τό φθινόπωρο του 1939 έδειχνε ότι θα μετεβάλλετο σε παγκόσμια σύρραξη. Η σύρραξη αυτή φυσικά θα έπληττε και την Ελλάδα. Πери τὰ μέσα του έτους 1940 ή Ιταλία κατέλαβε στρατιωτικώς την Άλβανία.

Τήν 3ην πρωϊνήν της 28 Οκτωβρίου 1940 ό έν Άθηναις Ιταλός Πρέσβυς Γκράτσι έπέδωκε εις τόν Πρωθυπουργόν Ιωάννην Μεταξάν τελεσίγραφον. Η Ιταλία ζητούσε την παράδοσι τμημάτων του Έλληνικού εδάφους κατά την ιδίαν βούλησίν της. Προς κατάληψίν των άνήγγειλε ότι ή κίνησις των στρατευμάτων της θα ήρχιζε την δην πρωϊνήν της ίδιας ήμέρας, από την Άλβανίαν εις τό Έλληνικόν εδαφος. Ο Έλλην Πρωθυπουργός απήντησε εις τόν Ιταλόν Πρέσβυν ότι θεωρεί τό αίτημα αυτό και τόν τρόπον με τόν όποιον έγίνετο, ως κήρυξι πολέμου της Ιταλίας κατά της Ελλάδος. Ολίγας ώρας άργότερον ό Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ απήνυθε το άκόλουθο διάγγελμα:

«Προς τόν Έλληνικόν Λαόν»

Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως σās άνήγγειλε πρό δλίγου ύπό ποιους όρους ήναγκάσθημεν να κατέλωμεν εις πόλεμον κατά της Ιταλίας, έπιβουλευθείσης την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος.

Κατά την μεγάλην αυτήν στιγμήν είμαι βέβαιος ότι κάθε Έλληνα και κάθε Έλληνίς θα έκτελέση τό καθήκον του μέχρι τέλους και θα φανή άντάξιος της ενδόξου ήμών ιστορίας. Με πίστιν εις τόν Θεόν και εις τὰ πεπρωμένα της φυλής, τό έθνος σύσσωμον και πειθαρχούν ως εις άνθρωπος θα άγωνισθή ύπέρ βωμών και έστιών μέχρι της τελικής νίκης.

Έν τοις άνακτόροις των Άθηνών
τῆ 28 Οκτωβρίου 1940

Γεώργιος Β΄»

Ο πόλεμος είχε άρχισει στα ήπειρωτικά βουνά. Τό ελληνικό έθνος διά μίαν άκόμη φοράν έμελλε να βαδίση στο δρόμο της άρετης και της θυσίας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος βρέθηκε φυσικά άμέσως στο πλευρό του έθνους στίς κρίσιμες αυτές ώρες.

Στό πρόσφατο παρελθόν είχε χρηματοδοτήσει την πολεμική παρασκευή της Χώρας. Έθεσε πάλιν εις την διάθεσιν του Κράτους τās ύπηρεσίας της για την αντιμετώπιση του εισβολέως.

Τό πρώτο θέμα τό όποιον έπρεπε να αντιμετώπισθῆ ήτο πάλιν ή νομισματική κρίσις, διότι ό κόσμος έσπευσε να αναλάβη τις καταθέσεις του. Η κρισιμότης της καταστάσεως έμεγάλωνε σοβαράς τόν κίνδυνο του πληθωρισμού, διότι οί Τράπεζες θα ζητούσαν την άπεριορίστη χρηματοδότηση από τό έκδοτικό Ίδρυμα. Έπεβλήθη τό Moratorium, δηλαδή ή καταβολή μόνον τμήματος καταθέσεως. Κατά τό υπόλοιπόν των αι καταθέσεις των πολιτών έθεωρήθησαν δεσμευμένα. Η δέσμευσις δέν έπηρεάσε καθόλου τό πλήθος των καταθετών. Η έμπιστοσύνη του προς τό νόμισμα ήτο μεγάλη. Παρά τῆ σημαντική αύξησις της κυκλοφορίας δέν παρατηρήθη αύξησις των τιμών άνω από τό διεθνές επίπεδο. Η Ιταλική έπίθεσις και ή άπόφασις του Έθνους να την άποκρούση, δημιούργησαν τεράστιες πολεμικές δαπάνες, τις όποιες ή Ελλάδα ήτο άδύνατον να τις καλύψη μόνη της.

Η Ελλάδα έζήτησε χρηματική ενίσχυσι από τῆ Μεγάλη Βρετανία για τῆ διεξαγωγή του πολέμου. Τό συνολικό ποσό της βοηθείας πού έδωσε ή Βρετανική Κυβέρνησι στην Ελλάδα μέχρι της εισόδου των Γερμανών εις τὰ Έλληνικά εδάφη, έφθασε τὰ 45.000.000 λίρες και 5.000.000 δολάρια, Τὰ 35.000.000 λίρες τό Έλληνικό Δημόσιο τὰ έθεσε στη διάθεσι της Τραπεζής της Ελλάδος διά τόν άνοικτόν λ)σμόν του δραχμών. Τὰ 10.000.000 λίρες τό Κράτος τὰ διέθεσε στο έξωτερικό για προμήθεια πολεμικού ύλικού.

Ο άντίκτυπος του πολέμου στη χρηματική κυκλοφορία ήτο μέγιστος.

Τήν 31 Δεκεμβρίου 1940 τό ποσόν των έν κυκλοφορία τραπεζογραμματιών έφθασε δρχ. 15.369.000.000.

Τό άντίστοιχον καλυμμάτων ήτο 18.338.000 ήτοι 65,06 %.

Είχε περάσει ό χειμώνας του 1940 - 1941. Τό Έλληνικό Έθνος, καταματωμένο είχε πλέον γράψει νέες έπικές σελίδες της ιστορίας του στα ήπειρωτικά βουνά. Άφού άπάθησε τόν πανίσχυρο Ιταλό

εισβολέα από τό Έλληνικό εδαφος, έφερε τό μήνυμα της ελευθερίας στη μαρτυρική γῆ της βορείου Ηπειρου. Αυτή ήτο μία δόξα της όποιας ή λάμψη ήμισε όλο τόν κόσμο με τό όνομα της Ελλάδος.

Στό τέλος Ιανουαρίου 1941 πέθανε ό Πρωθυπουργός Ιωάννης Μεταξάς. Ως Πρωθυπουργός διορίσθηκε τότε ό Διοικητής της Έθνικής Τραπεζής της Ελλάδος Άλέξανδρος Κοριζής. Ηρθε ή άνοιξι του 1941. Τότε ή Χιτλερική Γερμανία άπεφάσισε να δώση τό χέρι της στη φασιστική Ιταλία για να συντριψη την Ελλάδα. Τήν 5ην πρωϊνήν ώραν της 6ης Άπριλίου 1941 ό πρεσβευτής της Γερμανίας έπεσκέφη τόν Έλληνα Πρωθυπουργό και του άνεκοίνωσε ότι ό Γερμανικός στρατός θα έπιτεθῆ κατά της Ελλάδος. Πράγματι την ίδια μέρα γερμανικές μηχανοκίνητες μονάδες ήρχισαν να προσβάλλουν τὰ Έλληνικά σύνορα από τὰ εδάφη της Βουλγαρίας. Τότε ό Βασιλεύς Γεώργιος Β΄ απήνυθε τό άκόλουθο διάγγελμα προς τόν Έλληνικό Λαό.

«Έλληνες,

Νέος έχθρός προσέβαλε σήμερα την πρωϊαν την τιμήν της Πατρίδος μας, χωρίς καμίαν προειδοποίησιν, την ιδίαν στιγμήν κατά την όποιαν έπεδίδετο από την Γερμανικήν Κυβέρνησιν εις την Έλληνικήν έν έγγραφον, αναγγέλλον άπλως την ενεργείαν της, τὰ γερμανικά στρατεύματα εκτύπησαν τὰ σύνορά μας.

Ο ήρωϊκός στρατός μας, φρουρός άκοίμητος του ιερού εδάφους μας, τό προασπίζει ήδη διά του αίματός του.

Έλληνες, ό Έλληνικός λαός, ό όποιος απέδειξε ήδη εις τόν κόσμο, ότι θέτει ύπέρ πάν άλλο την τιμήν, θα την υπερασπισθῆ και έναντι του νέου έχθρου μέχρις έσχάτων. Η Ελλάδα ή τόσο μικρά την όποιαν προσβάλλει σήμερα μία άκόμη άυτοκρατορία, είναι ταυτοχρόνως τόσο μεγάλη ώστε να μη δύναται να έπιτρέψη εις κανένα να την ήξει.

Ο άγών μας είναι σήμερα σκληρός, τραχύς και άμείλικτος. Δέν θα όρρωδήσωμεν πρό ούδενός πόνου, δέν θα σταματήσωμεν πρό ούδεμιās θυσίας. Άλλ' ή νίκη μās αναμένει εις τό τέρμα του δρόμου μας, διά να στεφανώση μίαν άκόμη και όριστικήν φοράν την Ελλάδα. Εις τό πλευρόν μας ίστανται πανίσχυροι σύμμαχοι. Η Βρετανική άυτοκρατορία με την άκατάβλητον θέλησίν της και αι Ηνωμένα Πολιτεία της Άμερικής με τούς άνεξαντλήτους πόρους των. Εις τό πεδίο της μάχης άγωνιζόμεθα άγκωνα προς άγκωνα με τούς αδελφούς μας Νοτιοσλαύους, οί όποιοι χύνουν και αυτοι μαζί μας τό αίμα των διά την σωτηριαν όλοκλήρου της Βαλκανικής και της ανθρωπότητος. Θα νικήσωμεν. Με την βοήθειαν του Θεου και την εύλογίαν της Παναγίας θα νικήσωμεν. Η Ιστορία των Άθηνών θα γράψη άκόμη μίαν φοράν ότι ή χώρα την όποιαν λαμπρύνει ό Μαραθών, ή Σαλαμίς και αι Πλαταιαι δέν ύποκύπτει, δέν κάμπτεται, δέν παραδίδεται.

Έλληνες, όλοι μαζί, άνδρες, γυναίκες, παιδιά ύψώσατε τό άνάστημά σας, σφίξατε τούς γρόνθους σας και σταθήτε εις τό πλευρόν Μου, προασπισταί της Έλληνικής Πατρίδος της χθεσινής, της σημερινής και της αύριανής, άντάξιοι της ελευθερίας της βγαλμένης από τὰ ιερά κόκκαλα των Έλλήνων. Έμπρός τέκνα της Ελλάδος εις τόν ύπέρ πάντων άγώνα.

Γεώργιος Β΄

Ητο πλέον φανερόν ότι όλόκληρος ή χώρα θα καταλαμβάνετο από τόν έχθρόν. Οί Έλληνες στρατηγοί του άλβανικού μετώπου ένυθηκολόγησαν. Ο Πρωθυπουργός Άλέξανδρος Κοριζής ήττοκτόνησε την 18 Άπριλίου 1941. Τήν 20 Άπριλίου 1941 διορίσθη άντιπρόεδρος του Ύπουργικού Συμβουλίου και Ύπουργός των Ναυτικών ό Ύποναύαρχος Άλέξανδρος Σακελλαρίου.

Τήν 21 Άπριλίου 1941 ώρκίζετο ως Πρωθυπουργός ό πρώην Διοικητής της Τραπεζής Ελλάδος Έμμανουήλ Τσουδερός.

Τὰ κύματα στρατού του νέου σιδηροφράκτου γίγαντος ήρχισαν να κατακλύζουν την νικητριά του Άλβανικού πολέμου, την Ελλάδα και να κατεβαίνουν προς την πρωτεύουσάν της.

Άπεφασίσθη τότε όπως ό βασιλεύς και ή Κυβέρνησις αναχωρήσουν από τās Άθήνας διά να συνεχίσουν τόν άγώνα και να υπερασπισθούν τὰ συμφέροντα της Χώρας. Ο Βασιλεύς και ή Κυβέρνησις, τῆ αίτήσει και του πρεσβευτού της Μεγάλης Βρετανίας εκάλεσαν την Διοίκησιν της Τραπεζής της Ελλάδος, να ακολουθήση την Κυβέρνησιν, μεταφέρουσιν την έδραν της εκτός των τμημάτων

της χώρας που θα κατελάμβανε ο έχθρος. Τόσον ο Διοικητής της Τραπεζής Κυριάκος Βαρβαρέσος όσον και ο Ύποδιοικητής της Γεώργιος Μαντζαβίνος, ύπακουόντες εις την πρόσκλησιν, ήκολούθησαν τον Βασιλέα και την Κυβέρνησιν, με την άπόφασιν να μεταφέρουν την έδραν της, εκεί όπου θα ήτο και ή έδρα της έλευθερας Έλληνικής Κυβερνήσεως. Την Διοίκησιν της Τραπεζής συνάδευσαν και έλάχιστοι άνώτεροι υπάλληλοι αυτής και συγκεκριμένως ο Άριστειδής Λαζαρίδης, ο Μίνως Λεβής και ο Σωκράτης Κοσμίδης. Ο Βασιλεύς Γεώργιος, ή Κυβέρνησις και ή Διοικήσις της Τραπεζής με τη μικρή άκολουθία της, άνεχώρησε από τας Άθήνας την 22)4) 1941 διά την Κρήτην και έπειτα διά την Άλεξάνδρειαν. Τόν χρυσόν της Τραπεζής, ο όποιος άνήρχετο εις 610.796 ούγγιες TROV άφου συνσκευάσθη καταλλήλως εις στερεά κιβώτια, από τας άρχάς Φεβρουαρίου 1941, τον μετέφεραν τά άντιτορπιτικά «Βασιλεύς Γεώργιος» και «Βασιλίσα Όλγα» εις την Κρήτην. Άπό την Κρήτην με πολλούς κινδύνους εκ των βομβαρδισμών των γερμανικών στούκας, τον μετέφερε την 22 Μαΐου 1941 τó Άγγλικόν καταδρομικόν



Κεντρικόν Κατάστημα.

«Διδώ» εις την Άλεξάνδρειαν. Εις την Άλεξάνδρειαν ή Έθνική Τράπεζα της Αιγύπτου δέν έδέχθη να παραλάβη και φυλάξη τον χρυσόν εις τά Θησαυροφυλάκια του ύτός της. Διά τούτο ή Διοικήσις της Τραπεζής τον μετέφερε εις την πόλιν DURBAN της Νοτιοαφρικανικής Ένώσεως. Εις την πρώτην συνέλευσιν των μετόχων της Τραπεζής της Έλλάδος, μετά την άπελευθέρωσιν την 22)11)1947, ο Διοικητής Γεώργιος Μαντζαβίνος έλεγε σχετικώς «Όφείλω να έκφράσω ιδιαίτερος και από της αιθούσης ταύτης την εύνγνωμοσύνην του Ίδρύματος προς τον South African Reserve Bank και προς τον υπέροχον Κυβερνήτην στρατάρχην Smuts διά την βοήθειαν την όποιαν μάς παρέσχον. Την πραγματικώς ήπιοτικήν φιλοξενίαν του στρατάρχου Smuts του όποιου τά φιλελληνικά αισθήματα, έδόθη εις τó Έθνος πλειστάκις ή ευκαιρία να τά εκτιμήση». Ο Βασιλεύς, ή Κυβέρνησις και ή Διοικήσις της Τραπεζής από της 22)4)1941 άλλαξαν πολλές έδρες μέχρι την 22)9)1941. Άπό την Κρήτην πήγαν στην Άλεξάνδρεια. Άπό την Άλεξάνδρεια στο Γιοχάνεσμπουργ της Ν. Άφρικής. Πήγαν στο Κάιρο και έπειτα στο Λονδίνο.

Έτσι ή Διοικήσις του Ίδρύματος έγκαθίστατο εις την έδραν της έξορίας της, στη ξένη γη και διέσωζε εκεί τά άποθέματα χρυσού της Τραπεζής. Τά άποθέματα ταύτα ήσαν ή έλπις των Έλλήνων για τη μεταπολεμική άνασυγκρότηση της Χώρας. Τό άλλο σώμα όμως, τó κύριον σώμα της Τραπεζής της Έλλάδος έμενε στη θέσι του, διά να βασανισθή και να μαρτυρήσθ, όπως έμαρτύρησε όλος ο Έλληνικός λαός κατά τους χρόνους της δουλείας. Κατά την διάρκειαν της Ίταλικής και Γερμανικής κατοχής 1941 - 1944.

Την 27ην Άπριλίου 1941 οι πρώτες γερμανικές μηχανοκίνητες φάλαγγες κατελάμβανον τας Άθήνας. Άλλα τμήματα της χώρας κα-

τελάμβανον τά Γερμανικά στρατεύματα και τά ήττημένα Ίταλικά στρατεύματα. Εις την Μακεδονίαν και την Θράκην εισήρχοντο να Βουλγαρικά στίφη. Τά συμμαχικά στρατεύματα τά όποια ήρθαν να βοηθήσουν την Έλλάδα, την έξεκένωσαν υπό τον άπηνη βομβαρδισμό της Γερμανικής άεροπορίας. Άφωπλισμένοι και καταματωμένοι οι Έλληνες νικηταί των Ήπειρωτικών βουνών, με συντριμμένην ψυχήν, γύριζαν στους δρόμους των πόλεων και των χωριών της Έλλάδος. Ήρχιζε ή περίοδος των δεινών της Χώρας και της Τραπεζής της Έλλάδος. Αί κατοχικά Κυβερνήσεις άνέθεσαν την Διοίκησιν της Τραπεζής της Έλλάδος διαδοχικά:

1) Εις τον Δημήτριον Σάντην, Διοικητήν από 2)7)1941 έως 20)1) 1943.

2) Εις τον Θεόδωρον Τουρκοβασίλην, Διοικητήν από 19)4)1943 έως 18)1)1944.

4) Εις τον Σπύρον Χατζηκυριάκον, ύποδιοικητήν και άργότερον Διοικητήν από 5)4)1943 έως 5)10)1944.

Αί κατοχικά Διοικήσεις παρουσίασαν και τó έξηξ θλιβερό φαινόμενο διά την Τράπεζα. Κατά την είσοδο των Γερμανών στην Άθήνα, ή όλική δύναμι του προσωπικού της άνήρχετο σε 2.200 υπαλλήλους. Κατά την άναχώρησι των Γερμανών από την Έλλάδα τον Όκτώβριον 1944, ή Τράπεζα της Έλλάδος είχε 3.325 υπαλλήλους. Κατά τó διάστημα της κατοχής, όποτε πάσα παραγωγική ύπηρεσία της Τραπεζής είχε νεκρωθή, ο αριθμός των υπαλλήλων της ηξήθη κατά 1.125 υπαλλήλους ήτοι κατά 51 %. Η Τράπεζα και τó Προσωπικόν αυτής στην τραγική εκείνη περίοδο πέρασε δραματικές συνθήκες ζωής. Δέν πρέπει να λησμονηθή ούτε ο μόχθος ούτε ή ψυχική άγωνία των υπαλλήλων της Τραπεζής. Οι υπάλληλοι ειργάζοντο εν τφ μέσω κινδύνων και υπό την συνεχή άπειλήν των κατακτητών. Οι κατακτηταί από των πρώτων ήμερών της δουλείας είχαν έγκαταστήσει έντός της Τραπεζής τά όργανα αυτών. Με τά όργανά τους ταύτα καθυπέταξαν εις την άνομον θέλησιν των τó εκδοτικόν Ίδρυμα και έξεβίασαν τους υπαλλήλους του να συνεχίζουν την έκτέλεσιν της ύπηρεσίας αυτών, χωρίς ουδέποτε να καμφθώσι ψυχικώς, χωρίς ουδέποτε να χάσουν τó πνευμα της άντιστάσεως εις τας θελήσεις του έχθρου.

Πρός άπαν τó προσωπικόν τούτο τó όποιον έπετέλεσε τó καθήκον του προς την Πατρίδα και την Τράπεζαν υπό τραγικάς συνθήκας και με κίνδυνον της ζωής του, όφείλεται δικαίως, Ιστορικός έπαινος.

Η Διοικήσις της Τραπεζής στην άλλοδαπήν κατέβαλε κάθε προσπάθεια να άντιμετωπίση τις δαπάνες του Κράτους από τους πόρους που είχε τó ίδιο, από τά διαθέσιμα του και από τις ένισχύσεις που πήρε από τις κυβερνήσεις της Άμερικής, της Άγγλιας και του Καναδά. Προσεπάθησε ή Τράπεζα να διαφυλάξη άθικτο τó άπόθεμά της σε χρυσό και τά προπολεμικά διαθέσιμά της σε συνάλλαγμα. Η Τράπεζα της Έλλάδος στο έξωτερικό έκανε τις εισπράξεις και τις πληρωμές του Κράτους. Ο λ)σμός του την 31)12)1944 έκλεισε με χρεωστικό ύπόλοιπο 2.020.000 λίρες. Την 26ην Άπριλίου του 1941 τά διαθέσιμα της Τραπεζής σε συνάλλαγμα ήταν 37.258.000 λίρες. Μέχρι την 31)12)1944 είχαν άκόμη αύξηθη με λίρες 1.639.650 και έφθασαν στην ήμερομηνία αυτή σε 38.897.650 λίρες. Εκ του ποσού τούτου πρέπει να έκπεσθώσι τά κάτωθι ποσά.

α) Χρεωστικόν ύπόλ. λ)σμού Κυβερνήσεως κατά την παραμονήν της στο έξωτερικό.		2.020.000	
β) 1. Διά την άξιαν ύλικού νέων τραπεζογραμματίων	Λ 250.000		
2. Διά την άντικατάστασιν με συνάλλαγμα δραχμών τας όποιάς έφεραν μαζί τους συμμαχικά στρατιωτικά μονάδες όταν έφυγαν από την Έλλάδα καθώς και από την Έλλάδα καταφυγόντες εις την Άφρική	Λ 175.000		
3. Έξοδα τίξεως χρυσού εις Ν. Άφρικήν	Λ 20.000		
4. Έξοδα Διαχειρίσεως και έγκαταστάσεως της Τραπεζής κατά την τετραετίαν εις την άλλοδαπήν	Λ 51.650	496.650	Λ 2.516.650

Καθαρὸν ὑπόλοιπον συν)τος τὸ ὁποῖον εἶχε ἡ Τράπεζα τὴν 31-12-1944

Λ 36.831.000

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἔθεσε ὑπ' ὄψιν τῶν μετόχων τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, στὴ Γενικὴ Συνέλευσι τῆς 22)11)1947 ὁ Διοικητὴς Γεώργιος Μαντζαβίνος.

Οἱ κατακτητὰι τῆς Ἑλλάδος ἔκαναν τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ὀρηκτῆριο γιὰ τὴν καταλήστευσι καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐξαθλίωσι τοῦ τόπου. Μετὰ τὴν κατάληψι τῶν Ἀθηνῶν ἐγκατέστησαν στὴν Τράπεζα Ἐπιτρόπους τῶν καὶ τὴν ἐξουσίαζαν. Οἱ Ἐπιτροποὶ αὐτοὶ ἐξελίχθησαν σὲ οὐσιαστικὸς δικτάτορες.

Ἡ θέλησίς τῶν στὴν Τράπεζα ἦταν νόμος.

Στὰς 19)12)1941 ὁ Διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς Δημήτριος Σάντης ἀνεκοίωσε στὸ Γενικὸ Συμβούλιό τῆς ὅτι κατ' ἀπόφασιν τῶν Κυβερνησῶν Γερμανίας καὶ Ἰταλίας, ἐτοποθετήθησαν Ἐπιτροποὶ εἰς Τράπεζαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς γραφεῖα τῆς ἐκλογῆς τῶν.

Αἱ ρηματικαὶ διακοινώσεις τὰς ὁποίας ἀπηύθυναν στὴν Ἑλληνικὴ κατοχικὴ κυβέρνησι σχετικὰ μὲ τὸ διορισμὸ τῶν Ἐπιτρόπων αὐτῶν ἦσαν οἱ ἑξῆς:

Ἐν Ἀθήναις 10 Σεπτεμβρίου 1941

Τὸ Γραφεῖον τοῦ πληρεξουσίου τοῦ Ράιχ διὰ τὴν Ἑλλάδα λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰ ἀκόλουθα:

Πρὸς προστασίαν τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας σχετικῶς μὲ τὰ τραπεζικὰ καὶ χρηματικὰ ζητήματα, ἀπεφάσισαν ἡ Γερμανικὴ καὶ ἡ βασιλικὴ Ἰταλικὴ Κυβέρνησι ὅπως διορίσωσι ἀνὰ ἓνα ἐπίτροπον παρὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Γερμανικὴ καὶ ἡ Ἰταλικὴ κυβέρνησις συνεφώνησαν ὅτι τὰ ἀφορῶντα τὰς πληρωμὰς τῆς Ἑλλάδος μετὰ τρίτων χωρῶν μέτρα ὑπάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἰταλοῦ Ἐπιτρόπου, καθότι αἱ Ἑλληνικαὶ πληρωμαὶ συντελεσθήσονται μὲσω τοῦ Ἰταλικοῦ Γραφείου συμψηφισμοῦ. Ὁ μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Γερμανίας, ὅσον καὶ μὲ τὰς ὑπὸ τῆς Γερμανίας ἐλεγχόμενας χώρας συμψηφισμὸς δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν ρύθμισιν ταύτην. Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις προβλέπει ὡς Γερμανὸν Ἐπίτροπον τὸν Παῦλον Hahn, διευθυντὴν παρὰ τῆς Γερμανικῆς Τραπεζῆς καὶ νῦν εἰσηγητὴν διὰ χρηματικὰ καὶ τραπεζικὰ καὶ χρηματιστηριακὰ ζητήματα παρὰ τῷ Γραφείῳ τοῦ πληρεξουσίου.

Καὶ ἡ Ἰταλικὴ διακοινώσῃς:

Ἐν Ἀθήναις τῆ 10 Σεπτεμβρίου 1941

Πρὸς τὸ Γραφεῖον κ. Προέδρου
τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως

Ὁ πληρεξούσιος τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ Βασιλικὸς Πληρεξούσιος Ὑπουργὸς τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, τῆ ἐντολῆ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἀνακοινοῖ τὰ ἀκόλουθα:

1. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κηδεμονίας τῆς δημοσίας καὶ τῆς τραπεζικῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ Β. Κυβέρνησις τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ράιχ συνεφώνησαν ὅπως:

α) Ἐκάστη τῶν δύο Κυβερνήσεων διορίσῃ ἴδιον Ἐπίτροπον παρὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις τῆς Ἰταλίας, καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ράιχ, συνεφώνησαν ὅτι τὰ μέτρα τὰ ἀφορῶντα τὰς μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τρίτων χωρῶν ἐνεργηθησομένας πληρωμὰς ὑπάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἰταλοῦ Ἐπιτρόπου, καθ' ὅσον τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον θὰ διεξάγεται μὲσω τῶν Ἰταλικῶν λ)σμῶν clearing. Τὸ μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ μετὰ τῶν ὑπὸ τῆς Γερμανίας ἐλεγχόμενων Κρατῶν, Ἑλληνικὸν ἐμπόριον ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Γερμανοῦ Ἐπιτρόπου.

2. Ἐν σχέσει μὲ τὰ ἀνωτέρω ὁ Διευθυντὴς τῆς Banca d'Italia κ. Dott. Vittorio Forte διορίζεται Ἰταλὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ Διευθυντὴς τοῦ τραπεζικοῦ Ἐλέγχου.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου παρακαλεῖται ὅπως λάβῃ τὰ ἐνδεκνύμενα μέτρα, παρέχων τὴν περὶ τούτων διαβεβαίωσιν.

Ἄμα μῆκαν οἱ Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ στὴν Ἑλλάδα ἄρχισαν τὴ δῆψι τῆς χώρας. Πρῶτη συνέπειά τῆς ἦτο ὁ φοβερὸς λιμὸς κατὰ

τὸν χειμῶνα 1941 - 1942, ὁ ὁποῖος ἐθέρισε τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς.

Οἱ κατακτητὰι μὲ τρεῖς τρόπους ἐλεηλάτησαν κυριολεκτικὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς:

1) Διήρπασαν ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ προϊόντα στὴν ἀρχή, ὅπου τὰ βρῆκαν στοὺς τόπους τῆς παραγωγῆς. Ὑστερα ἄρχισαν νὰ ἐπιτάσσουν καὶ νὰ ἐξαγοράζον σὲ ἐξευτελιστικὰς τιμὰς τὴν παραγωγή πού εἶχε προορισμὸ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν.

2. Ἄρπαξαν συστηματικὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν προϊόντων μας, τὰ ὁποῖα κάναμε ἐξαγωγή στὸ ἐξωτερικὸ ὅταν ἦταν ὁμαλὲς οἱ συνθήκες (καπνὸ, λάδι, σταφίδα, μεταλλεύματα) χρησιμοποιοῦντες τὰ διάφορα clearings.

3. Ἐπέβαλαν ἓνα πρωτοφανὴ νομισματικὸ πληθωρισμὸ πού ἀπεστράγγισε τὴν ἀγοραστικὴ δύναμι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ πρὸ παντὸς τῶν μισθωτῶν, ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν. Μὲ τὸν πληθωρισμὸ αὐτὸ ὤθησαν τίς τιμὰς τῶν εἰδῶν σὲ ὕψη τόσον ἀπροσπέλαστα γιὰ τίς μάζες τοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ εἶναι καταδικασμένοι νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα, ἂν δὲν ἤρχετο ἡ μερικὴ ἐπισιτιστικὴ βοήθεια ἀπὸ τὸν Διεθνεῖ Ἐρυθρὸ Σταυρὸ. Τὴ μεγάλη ὕψωσι τῶν τιμῶν ἐδημιούργει καὶ ἡ σπάνις τῶν εἰδῶν τὰ ὁποῖα διήρπασαν καὶ ἐξήγαγον οἱ κατακτητὰι πρὸς τίς χώρας τῶν.

4. Μόλις εἰσέβαλαν στὴν Ἑλλάδα οἱ τρεῖς κατακτητὰι, ἔθεσαν σὲ κυκλοφορία ὁ καθένας τοὺς καὶ χωριστὸ δικὸ του νόμισμα. Οἱ Γερμανοὶ ἔβαλαν σὲ κυκλοφορία τὰ μάρκα κατοχῆς. Τὰ μάρκα αὐτὰ δὲν εἶχαν καμμία ὑπογραφή, παρὰ μόνον τὰ στοιχεῖα τῆς σειρᾶς καὶ τὸν αὐξὸντα ἀριθμὸ. Ἐσημειώοντο ὅτι ἐξεδόθησαν βάσει διατάγματος διὰ λ)σμὸν τῆς Διευθύνσεως τῶν Κρατικῶν Πιστωτικῶν Ταμείων «Aus gegeben auf grund der veronndung über reichskreditkassen, hauptverwaltung der reichskreditkassen». Καμμία κυκλοφοριακὴ ἰσχὺ δὲν εἶχαν τὰ μάρκα αὐτὰ στὴ Γερμανία.

Οἱ Ἰταλοὶ οἱ ὁποῖοι κατέλαβαν τὰ Ἴονια νησιά, ὡς κληρονόμοι καθὼς ἔλεγον τῆς Βενετίας, ἐπέβαλαν ἐκεῖ ἰδιαιτέρο νόμισμα, τὴν ἰονικὴν δραχμὴν. Ἐπέβαλαν ἐπίσης τὴν Ἰταλικὴ ἐπικυριαρχία καὶ προσάρτησι καὶ ὠνόμασαν τὰ νησιά «Isole Italiane». Ἐπεσήμαναν ἐκεῖ τὰ ἑλληνικὰ γραμματόσημα γιὰ νὰ δεῖξουν τὴν ἐπικυριαρχία τοὺς αὐτῆ, καθὼς βλέπομε σ' ἓνα παράδειγμα τῆς νήσου τῶν Παξῶν.

Ἡ ἰονικὴ δραχμὴ καθρηγῆθη μετὰ τὴν κατάρρευσι τῆς Ἰταλίας τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1943 διὰ διαταγῆς τοῦ Γερμανοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Hahn. Αἱ ἀποσυρθεῖσαι τῆς κυκλοφορίας ἰονικαὶ δραχμαὶ ἀντεκατεστάθησαν μὲ ἑλληνικὰς.

Οἱ Βούλγαροι ἐπέβαλαν τὰ λέβα στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Ἐδημιούργησαν ἔτσι μίαν πρωτοφανὴ νομισματικὴ πολυαρχία πού ἐκλόνησε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ στὴν δραχμὴν. Τὴν 1 Αὐγούστου 1941 οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰταλοὶ κατακτητὰι ἀπέσυραν ἀπὸ τὴν κυκλοφορία εἰς τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐξουσίαζαν τὰ κατοχικὰ τοὺς νομίσματα ἔναντι δραχμῶν ὡς ἑξῆς:

1 μάρκον κατοχῆς	= 60 δραχμαὶ
1 μεσογειακὴν δραχμὴν	= 1 δραχμὴν

Ἡ ἀνταλλαγὴ ἐγινε στὰ Ταμεία τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, βάσει εἰδικῆς συμφωνίας τοῦ ἑλληνικοῦ Δημοσίου καὶ τῶν Ἀρχῶν κατοχῆς. Ἡ νομισματικὴ κυκλοφορία ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν 31 Μαρτίου 1941 εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῶν 19.371.000.000 ἔφτασε στὰς 30 Σεπτεμβρίου 1942 στὸ ποσὸ τῶν 179.947.000.000 δραχμῶν.

Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, ἡ δῆψις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς καὶ ἡ ἀπαθλίωσις ἐσυνεχίζετο μὲ ὀλοένα ἐντεινόμενον ρυθμὸ. Δὲν ἔφθαναν οἱ ἄμεσοὶ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους καταλήστευαν τὴν χώρα οἱ δυνάσται τῆς. Ἦρχισαν νὰ ἐφαρμόζον καὶ σειρὰ τεχνικῶν μέσων γιὰ νὰ στερήσουν τοὺς συναλασσομένους ἀπὸ μετρητὸ χρήμα. Κατὰ συνέπειαν νὰ μειώσουν καὶ τὴν ἀγοραστικὴν τοὺς δύναμι. Τὴν 1η Δεκεμβρίου 1942 καθιέρωσαν ὑποχρεωτικῶς τὴν τραπεζιτικὴ ἐπιτάγη (cheque barré) γιὰ τὴν πληρωμὴ κάθε ποσοῦ μεγαλύτερου τῶν 30.000 δραχμῶν. Ἐπέβαλαν τὴν ὑποχρεωτικὴ μεταφορὰ τῶν διαθέσιμων τῶν Τραπεζῶν στὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς πίστωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἔναντι ἐκδόσεως ἐντόκων ὁμολογιῶν. Ἐπέβαλαν τὴν ἐκδοσιν ἐντόκων γραμματίων ἀπὸ τὰς Τραπεζὰς ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Δημοσίου. Τὴν καθιέρωσιν ταμιακῶν γραμματίων λήξεως 3, 6, 9 μηνῶν, ἐκδιδομένων ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν πληρωμὴν δι' αὐτῶν ποσοστοῦ 75 % τῆς ἀξίας

των αγοραζομένων υπό της 'Αγροτικής Τραπεζής γεωργικών προϊόντων. Κάθε προσπάθειά των ώδηγοῦσε στην πλήρη κατάρρευσι τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας.

Τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1943 ἡ πραγματικὴ κυκλοφορία τῆς δραχμῆς προσῆγγιζε τὰ 130.000.000.000. Τὸ σύνολον τῶν χορηγήσεων τῆς Τραπεζῆς πρὸς τὸ Δημόσιον καὶ πρὸς τὶς Ἀρχὰς Κατοχῆς κατὰ τὴν ἰδίαν χρονολογίαν ἔφθανε τὰ 1578 δισεκατομμύρια.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1944 οἱ Γερμανοὶ κατακτιῶνταν ἔταν ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐγκατέλειψαν πληθωρικὴν κυκλοφορίαν χαρτονομίσματος ἕκ δραχμῶν 165.526 τρισεκατομμυρίων (ἀριθμ. 165.526.400.000.000.000).

Ἐπίσης ἡ κατωτέρω κατάστασις εἰκονίζει τὰ ἔξοδα κατοχῆς καὶ τὰς πιστώσεις τὰς ὁποίας κατέβαλε ἡ Ἑλλάς διὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς κατακτιῶντας ἀπὸ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον 1941 ἕως τὸν μῆνα Ὀκτώβριον 1944.

Ἐξοδα κατοχῆς καὶ πιστώσεις πρὸς τὰς Κυβερνήσεις Γερμανίας καὶ Ἰταλίας ὑπολογιζόμεναι εἰς χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέσης μηνιαίας τιμῆς τῆς χρυσῆς λίρας εἰς τὸ Χρηματιστήριον Ἀθηνῶν

Ἐχθρικαὶ χῶραι	Εἰς δραχμὰς	Ἀντίτιμον εἰς χρυσᾶς λίρας.
Α'. Ἐξοδα Κατοχῆς		
α) Γερμανία	87.747.791.120.000	2.002.663.—
β) Ἰταλία	63.425.551.480	1.378.338.—
Σύνολον	87.811.216.671.480	3.381.001.—
Β'. Πιστώσεις		
α) Γερμανία	1.530.033.302.528.819	3.670.610.—
β) Ἰταλία	157.053.637.000	835.616.—
Σύνολον	1.530.190.356.165.819	4.506.226.—
Γ'. Σύνολον καταβολῶν		
α) Γερμανία	1.617.781.093.648.819	5.673.273.—
β) Ἰταλία	220.479.188.480	2.213.954.—
Γενικὸν σύνολον	1.618.001.572.837.299	7.887.227.—

Τώρα βλέπομε τὸ Clearing Γερμανίας, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλάς ὑπέστη πλήρη καταλήστευσι ἀπὸ 1)5)41 ἕως 31)12)1944.

Clearing Γερμανίας

Σύμφωνα μετὰ τὴν κίνησι τὴν ὁποία παρουσίαζε τὸ ἑλληνικὸ-γερμανικὸ Clearing παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος τὴν 31)12)1940, ὁ λ)σμός του ἐνεφάνιζε χ ρ ε ω σ τ ι κ ὸ ὑπόλοιπο τῆς Γερμανίας πρὸς Ἑλλάδα.

r.m. 5.569.627

Ἐξαγωγαὶ

Τὸ χρεωστικὸ ὑπόλοιπο τῆς ηῤῥῆθη ἀπὸ 1)1) 1941 ἕως τέλους 1944, κατὰ τὰ κάτωθι ποσὰ ἀξιών τὰς ὁποίας ἔστειλε ἡ Ἑλλάδα εἰς τὴν Γερμανία.

1) Διὰ κάλυψιν ἀξίας ἐξαχθέντων ἑλληνικῶν ἐμπορευμ. r.m. 255.118.146

2) Διὰ διακανονισμὸν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν r.m. 112.048.557

3) Διὰ τὰ 3)7 τιμολογιακῆς ἀξίας ἐξαχθέντων Γερμανικῶν ἐμπορευμάτων συμφῶνως συμφωνία 17-11-42. r.m. 27.000.000 r.m. 394.166.703

Σύνολον r.m. 399.736.330

Εἰσαγωγαὶ

Τὸ ποσὸν τοῦτο μειοῦται κατὰ τὰ ἐπόμενα ποσὰ μετὰ τὰ ὁποία ἡ Γερμανία ἐχρέωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ 1)1)1941 — τέλους 1944.

1) Διὰ διακανονισμὸν ἀξίας εἰσαχθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα γερμανικῶν ἐμπορευμάτων r.m. 564.110.140

2) Διὰ διακανονισμὸν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν r.m. 67.901.726

3) Διὰ διακανονισμὸν εἰσαχθέντος χρυσοῦ r.m. 31.929.445 r.m. 663.931.311

Χρεωστικὸν ὑπόλοιπον εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος τὴν 31) 12)1944.

r.m. 264.194.981

Τὸ χρεωστικὸ αὐτὸ ὑπόλοιπο εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἀπεικονίζει καθόλου τὴν πραγματικότητα, διότι τὰ εἰσαχθέντα ἕκ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐμπορεύματα τὰ κατηνάλωσαν κατὰ μέγα μέρος οἱ Γερμανικὲς ἀρχὲς καὶ τὰ στρατεύματα κατοχῆς. Ἐπίσης μέγα μέρος τῶν Ἑλληνικῶν ἐμπορευμάτων ἐξῆχθη εἰς τὴν Γερμανίαν χωρὶς νὰ μεσολαβῆσῃ τὸ Clearing. Τὰς τιμὰς αὐτῶν ἡ Γερμανία τὰς ὠρίζεν ἀθαιρέτως. Δὲν ὑπῆρχε καμία ἀναλογία εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀνταλλασσομένων ἐμπορευμάτων ἐν σχέσει μετὰ τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν τῆς προπολεμικῆς περιόδου.

Ἡ Γερμανία ἀπέδειξε χειρίστη οἰκονομικὴ πίστι. Ἀπὸ τὴν 22)4) 1941 - 13)10)1944 ἀπεμύχθη, καὶ ἐλεηλάτησε εἰς τὸ σύνολο τῆς τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ὡς νὰ μὴ ἔφθανε ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς μᾶς ἐβγαλε στὸ τέλος καὶ λ)σμὸ ὅτι χρυστᾶμε καὶ 264.194.981 μάρκα. Δηλαδὴ ὅπως λέει ὁ λαὸς «ἐκεῖ ποὺ μᾶς χρυστοῦσαν, μᾶς πῆραν καὶ τὸ βῶδι». Λέγοντας τὴ ρηματικὴ αὐτὴ ἀλήθεια ὁ λαὸς ἐννοεῖ τοὺς λ)σμούς τοὺς ψευτοσυνταγμένους, τοὺς ἀπατηλοὺς.

Τὸν Ὀκτώβριον 1944 οἱ κατακτιῶνταν ἔταν ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κυβέρνησις τῆς ἀπελευθέρωσης ὑπὸ τὸν Γεώργ. Παπανδρέου ἤρθε ἀπὸ τὴν Ἰταλία εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς καθηγητῆς Κυριάκος Βαρβαρέσος ὀλίγο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσις ὑπέβαλε παραίτησι διότι διαφωνοῦσε μετὰ τὴ νομισματικὴ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως.

Συνδιοικητῆς τῆς Τραπεζῆς ἔγινε ὁ καθηγητῆς Ξενοφῶν Ζολάτας. «Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1904. Ἐσπούδασε εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν Σχολὴν τῆς Λειψίας, εἰς τὰ Πανεπιστήμια Λειψίας καὶ Παρισίων καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ Λονδίνον. Ἐγινε καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τὸ 1928 καὶ ἀκολούθησε τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τὸ 1931. Μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν. Μετέσχε ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς πολλὰς διεθνεῖς συνδιασκέψεις καὶ συνέδρια. Διοικητῆς γιὰ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον. Ἀντιπρόεδρος τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Εὐρώπης, διὰ τὸ ἔτος 1952. Συγγραφεὺς πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων. Ἐκδότης τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν».

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἤρχισαν νὰ δίδονται εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὁ ὁποῖος πεινοῦσε, τὰ πρῶτα ἐφόδια ἀπὸ τὶς στρατιωτικῆς Ἀρχῆς τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Τὸ νομισματικὸ πρόβλημα καθὼς εἶχε προβλεφθῆ ἐπρόβαλε δὲξ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐκμηδένισι τῆς δραχμῆς ἐσυνεχίζετο μετὰ ρυθμὸν περισσότερο ἰλιγγιώδη. Ὁ πληθωρισμὸς ἔφθασε εἰς σημεῖον ἀνευ προηγουμένου. Ἐπρεπε νὰ δοθῆ ταχίστη λύσις. Ἐπρεπε νὰ δημιουργηθῆ νέον νόμισμα σταθερῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος, τὸ ὁποῖον νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐκμηδενισμένη πληθωρικὴ δραχμὴ.

Ἡ νομισματικὴ διαρρῦμισι ἡ ὁποία εἰσήγαγε τὴν νέα δραχμὴ ἔγινε μετὰ τὸ νόμο 18)11-11-1944. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀνεκοίωνα ὅτι ἀπὸ σήμερον εἰσάγεται εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἡ νέα δραχμὴ. Ἡ σχέσηις τῆς μετὰ τὴν χαρτίνην λίραν Ἀγγλίας ἦτο 1 λίρα ἴση μετὰ 600 δραχμῆς. Ἡ σχέσηις τῆς νέας δραχμῆς πρὸς τὴν παλαιὰν πληθωρικὴν ἦτο 1 νέα δραχμὴ ἴση μετὰ 50 δισεκατομμύρια πληθωρικῶν δραχμῶν. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ δάνεια τοῦ Κράτους, αἱ καταθέσεις τῶν Τραπεζῶν καὶ ταχυδρομικῶν Ταμειυτηρίων, αἱ παντὸς εἶδους χρηματικαὶ ὀφειλαὶ καὶ ἀπαιτήσεις τῶν πολιτῶν, φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων, ἐμηδενίσθησαν. Τὸ κάλυμμα τῆς νέας χρηματικῆς κυκλοφορίας εἰς αὐτοῦσιον χρυσὸν καὶ συνάλλαγμα ἀνήρχετο εἰς 43.000.000 λίρες Ἀγγλίας.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀνέθεσε προσωρινὰ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος νὰ στηρίξῃ τὴν χρυσὴ λίρα εἰς τὴν τιμὴν τῶν 2.850 δραχμῶν. Τοῦτο διὰ νὰ ἀποσοβῆσῃ ἐνδεχομένην μεγαλυτέραν ὕψωσι τῆς τιμῆς αὐτῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπὸ ἀπότομη ἀνατροπῆ τῆς σταθεροποιήσεως διὰ λόγους ψυχολογικοῦς. Διότι ὁ κόσμος ἤρχετο πάλι νὰ στρέφεται εἰς τὴν χρυσὴ λίρα.

Τὸ μέτρο τῆς ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως χρυσῶν λιρῶν σὲ ὄρισμένη τιμὴ ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα ἦταν προσωρινό.

Ἡ χρηματικὴ κυκλοφορία ἀνήρχετο μόνον εἰς 125.000.000 δραχμὲς ἀντὶ τῶν 10.000.000.000 δραχμῶν, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ κυκλοφορῶσιν ὑπὸ ὀμαλᾶς συνθήκας. *Αἱ ἐλπίδες ὅμως διὰ κανονικὴ νομισματικὴ σταθεροποίησι δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου 1944 ἐξεργάγη τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα τὸ ὁποῖον ἐγένεσε τὴν Ἑλλάδα μὲ νέα ἐρείπια μὲ ἀγριότητα καὶ μὲ αἷμα.*

Τὸ κίνημα κατεστάλη τελικὰ ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων. Ἀντιβασιλεὺς ὄρισθη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δαμασκηνός. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου παρεχώρησε τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Νικόλ. Πλαστήραν. Τὸ χάος τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα τοῦ Δεκεμβρίου εἶχε ἀντίκτυπο καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν δημοσίων δαπανῶν ἡ κυκλοφορία ἀνέβηκε κατὰ 70 %. Ἡ ἀγοραστικὴ ἱκανότης τῆς νέας δραχμῆς ἔχασε τὰ 2)3. Οἱ μισθοὶ ἔχασαν τὸ 1)2 τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως.

Ἡ τιμὴ τῆς χρυσῆς λίρας ἀνέβαινε μὲ ἄλματα.

Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα νέο πληθωρισμό. Ἡ σταθεροποίησι τοῦ νομίσματος ἐπρόβαλε καὶ πάλιν ὡς ἀναπόφευκτη.

Στὰς 4 Ἰουνίου 1945 ἐδημοσιεύετο ὁ νέος νόμος ὑπ' ἀριθμ. 362 «περὶ νομισματικῆς διαρρυθμίσεως».

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καθώρισε τότε σχέσιν δραχμῆς ὡς ἑξῆς:

1 λίρα χάρτινη Ἀγγλίας = 2.000 δραχμὲς
1 δολλάριον = 500 δραχμὲς

Ὁ ἴδιος νόμος ἐθέσπισε νέας περιοριστικὰς διατάξεις ἐπὶ τοῦ συναλλάγματος, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνας πού ὑπῆρχαν ἕως τότε, βάσει τοῦ νόμου 5422 τοῦ ἔτους 1932 καὶ τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων πού εἶχαν ἐκδοθῆ μετέπειτα μέχρι τῆς 26)4)1941.

Ἡ κατοχικὴ περίοδος εἶχε ὡς ἐπακόλουθον τὴν πλήρη κατάρρευσιν τῆς πίστεως. Τὸ πιστωτικὸν σύστημα τῆς χώρας εἶχε ὀλοτετα ἀδρανήσει. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἤρχισαν σιγά-σιγά νὰ παρουσιάζωνται καταθέσεις ἰδιωτῶν στὶς Τράπεζες. Ἀλλὰ τὸ σύνολο τῶν καταθέσεων αὐτῶν μόλις ἔφθανε τὰ 25 % τῆς κυκλοφορίας. Ἐνῶ προπολεμικὰ τὰ συνολικὰ ποσὰ τῶν καταθέσεων ἔφθάναν στὸ διπλάσιον τῆς ἀντιστοίχου κυκλοφορίας, ὅπως καὶ σήμερον. Ἡ ἀποθησαύρισις χρυσῶν λιρῶν πού ἔκανε ὁ πληθυσμὸς ἀπορροφοῦσε τὰ ἀποταμιεύματα εἰς δραχμὰς, τὰ ὁποῖα ὑπὸ ὀμαλᾶς συνθήκας θὰ εἰσέρρουν εἰς τὰ Ταμεία τῶν Τραπεζῶν σὲ μορφή καταθέσεων. Ἐτσι οἱ ἐμπορικὲς Τράπεζες δὲν ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν ἀξιόλογες πιστώσεις στὴν οἰκονομία. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔγινε κατ' ἀνάγκην ἡ κύρια πηγὴ κεφαλαίων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν τεραστίων ἀναγκῶν χρηματοδοτήσεως.

Αἱ χρηματοδοτήσεις αὗται ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν παραγωγικῶν κλάδων τῆς Χώρας.

Τοιαύτης ἐκτάσεως πιστωτικῶν πρόβλημα δὲν ἦτο βεβαίως ἐπιφανὲς νὰ ἀντιμετωπισθῆ, ἔστω καὶ σὲ περιορισμένη κλίμακα ἀπὸ τὴν στεροῦμένη παντελῶς ἀποταμιευτικῶν κεφαλαίου οἰκονομίαν ἡμῶν. Πρὸ πάντων μετὰ τὴν σύναψιν συνθηκῶν εἰρήνης διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς δὲν ἔτυχε ὡς ἀνεμένετο, ἀξιολόγων ἐπανορθώσεων πρὸς κάλυψιν ἔστω καὶ μερικῶς τῶν κολοσσιαίων ζημιῶν τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τὸν πόλεμον. Αἱ ζημίαι αὗται τῆς Ἑλλάδος ὑπελογίζοντο εἰς δισεκατομμύρια δολλάρια.

Ἐπομένως οὐδεμία ἄλλη ὁδὸς ἀπέμεινε πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς τεραστίας ἀνάγκης τῆς ἐλλείψεως κεφαλαίων, ἀπὸ τὴν ἔξωθεν ἀρωγὴν καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν συμμάχων μας, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πιστωτικὴν ἐνίσχυσιν ὑπὸ τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν πίστεως. Ἐκ τῆς οἰκονομίας τῆς ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἤρχισε κατ' ἀνάγκην νὰ διδῆ πιστώσεις καὶ εἰς τὰς Τραπεζὰς, διότι δὲν διέθεταν πλέον κεφάλαια. Τὰς πιστώσεις ταύτας, ἔδιδε ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς Ἐμπορικὰς Τραπεζὰς γιὰ νὰ ἀντιμετώπισουν τὶς μισθολογικὰς δαπάνες τῶν καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβουν τὶς πιστωτικὰς ἐργασίας.

Ἦτοι ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔγινε ἡ μόνη κινητήριος δύναμις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Κατὰ τὸ 1945 ἐχορήγησε πιστώσεις ἐκ δρχ. 5.872.617.746 εἰς τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν 31)12)1945 τὸ κάλυμμα εἰς χρυσὸν καὶ συναλλάγμα ἔφθανε εἰς 1.440.498.000.000 καὶ ἡ κυκλοφορία εἰς 104.082.000.000.

Τὸ 1945 ἐτελείωνε ἡ μεγάλη τραγωδία τοῦ πολέμου. Ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος ἔληξε. Τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα εἰσῆρχοντο εἰς τὴν ἐρειπωμένην Γερμανίαν. Ὁ Χίτλερ αὐτοκτόνησε εἰς τὰ ὑπόγεια καταφύγιά του. Ὁ Μουσολίνι συλλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν Παρτιζάνων ἀπαγχονίζεται εἰς τὰ παρά τὰς Ἄλπεις Ἰταλοελβετικὰ σύνορα. Ἀλλὰ τὰ πένθη πού ἄφηναν πίσω τους θὰ σκέπαζαν γιὰ πολλὰ χρόνια τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ 1946 ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον κατόπιν δημοψηφίσματος ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Β'. Τὴν 11)2)1946 διορίσθη διοικητὴς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του ὁ ἕως τότε Ὑποδιοικητὴς Γεώργιος Μαντζαβίνος.

Τὸ 1946 ἐξεδηλώθη νέα ἀνταρσία τῶν κομμουνιστῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ τόσα ἐρείπια τοῦ καιροῦ τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς, τὸ Κράτος εὐρίσκετο καὶ πάλιν στὴν ἀνάγκην νὰ ἀντιμετώπισῃ τὴν νέα ἀπειλή. Καὶ νὰ καλυφθῆ ἀπὸ νέα ἐρείπια, ἀπὸ νέον αἷμα καὶ δάκρυα.

Τὸ σύνολον τῶν πιστώσεων τὰς ὁποίας ἐχορήγησε μέσφ τῶν ἄλλων Τραπεζῶν ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς Οἰκονομίας ἔφθασε τὴν 31)12) 1946 εἰς δραχμὰς 623.604.213.323, ἐναντίον τῶν πιστώσεων τοῦ 1945 αἱ ὁποῖαι εἶχον φθάσει εἰς δραχμὰς 29.060.552.618.

Τὸ κάλυμμα τῆς Τραπεζῆς τὴν 31)12)1946 ἀνήρχετο εἰς 1.325.077.000.000 καὶ ἡ χάρτινη χρηματικὴ κυκλοφορία εἰς δρχ. 537.463.000.000.

Τὸ 1947 ἡ U.N.R.R.A. ἐτερμάτισε τὸ ἔργον τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ διεθνὴς ὀργανισμὸς ὁ ὁποῖος εἶχε προικοδοτηθῆ ἀπὸ τοὺς συμμάχους μὲ γενναῖα ποσὰ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὶς χώρες πού εἶχαν ἀπελευθερωθῆ, διέθεσε εἰς αὐτὰς ἀγαθὰ διατροφῆς, ἱματισμοῦ, ὑγειονομικοῦ ὕλικου καὶ ἀνασυγκροτήσεως ἀξίας συνολικῆς 2.337.000.000 δολλάρων.

Ἡ βοήθεια σὲ διάφορα εἶδη τὴν ὁποίαν ἡ U.N.R.R.A. ἔδωκε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνήλθε εἰς 416.252.800 δολλάρια. Ἐπίσης ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ βοήθειας διὰ τὴν Ἑλλάδα διέθεσε:

διὰ στρατιωτικὰς δαπάνας	δολλάρια	149.000.000
διὰ οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν	»	96.500.000
δι' ἔργα ἀνασυγκροτήσεως	»	50.000.000
δι' ἔξοδα διαχειρίσεως	»	4.500.000
	δολλάρια	<u>300.000.000</u>

Κατὰ τὴν 31)12)1947 τὸ ἀπόθεμα χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος ἦτο ἀξίας δραχμ. 1.051.115.000.000, ἡ δὲ χάρτινη χρηματικὴ κυκλοφορία εἶχε φθάσει εἰς 973.609.000.000 δραχμὰς.

Τὸ 1945 εἶναι ὁ πρῶτος χρόνος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου Marshall στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἀμερικανικὴ βοήθεια γίνεται πλέον ἡ βῆσις τῆς οἰκονομικῆς μας ζωῆς. Ἡ ἔκτασις καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς καθορίζουν τὴν ὄλη δραστηριότητα τοῦ τόπου.

Ὅλα τὰ καθήκοντα πού ἐπιβάλλει ἡ χρησιμοποίησις τῆς Ἀμερικανικῆς βοήθειας, τὴν τήρησιν τῶν λογαριασμῶν τῆς, τὴν κατανομή καὶ τὴ διάθεσιν τῶν κεφαλαίων, τὰ ἀναδέχεται ὡς τεχνικὸν ὄργανον ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος γίνεται ὄλονεν ἀπαραίτητος διὰ τὰ πάντα καὶ παντοδύναμη γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ Ἀμερικανικὴ βοήθεια πού ἐδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1948 βάσει τοῦ δόγματος τοῦ Προέδρου Τρούμαν καὶ τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ ἔφθασε τὰ 186.460.000 δολλάρια. Ἐπίσης παρεχώρησε καὶ 275.000.000 δολλάρια διὰ στρατιωτικὰς δαπάνας. Ἐπίσης ἐχορήγησε δολλάρια 44.015.000 διὰ παιδικὴν περίθαλψιν. Τὸ σύνολον τοῦ ποσοῦ τούτου ἐκ δολλαρίων 505.475.000 παρεχωρήθη εἰς εἶδη στὴν Ἑλλάδα, ἡ εἰς πιστώσεις μέσφ Clearing ξένων κρατῶν ἡ ξένων Τραπεζῶν.

Τὰ ἀποθέματα χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τὴν 31)12)48 ἀνήρχοντο εἰς δρχ. 1.078.018.000.000, ἡ χάρτινη νομισματικὴ κυκλοφορία ἔφθασε εἰς τὸ ποσὸν τῶν 1.202.166.000.000 δραχμῶν.

Κατὰ τὸ 1949 ἐσημειώμετο τὸ τέλος τῆς ἐνόπλου κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας. Κατὰ τὸν σκληρὸν τριετῆ ἀγῶνα (1946 - 1949) αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις ἀνεδειχθησαν ἀξιαί τῆς Πατρίδος, τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος τῆς καὶ τῶν μεγάλων ἰδανικῶν τῆς.

Χάρης εις τὸν τραχὺ ἀγῶνα καὶ εἰς τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματά του, εἶχε ἀρχίσει ἡ ἀπόδοσις χιλιάδων χειρῶν εἰς τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν. Ἦρχισαν ὁ βαθμιαίως ἐπαναπατρισμός τῶν προσφύγων. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς παρελάμβανον τὰ τέκνα τους ἀπὸ τὰς παιδουπόλεις διὰ νὰ τὰ φέρουν μαζί με τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν χαρὰν των στὶς περιοχὰς ἐκεῖνες οἱ ὁποῖες εἶχαν ἀπολυτρωθῆ ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ παιδομαζώματος. Τὰ προβλήματα ὅμως, τὰ ἐρείπια καὶ τὰ πένθη ποῦ ἄφηνε πίσω τῆς ἡ ἀντεθνικῆ ἀνταρσία ἦταν τεράστια. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὑπαίθρου καὶ ἡ ἀνασυγκρότησις ἐπρόβαλλον ὡς τὰ μεγαλύτερα ζητήματα τῆς χώρας.

Τὸ ἀποκατασταθὲν ὅμως αἴσθημα ἀσφαλείας εἶναι τὸ ἀληθινὰ πολῦτιμο κεφάλαιον τὸ ὁποῖον ἀποκομίζομεν ἀπὸ τῆ συντριβῆ τοῦ ἀντεθνικοῦ ἀγῶνα. *Στὸ ἔτος 1949 ὁ κύκλος τῆς Τραπεζῆς εὐρύνεται ἀκόμη περισσότερο. Ἡ ἄσκησις τῆς νομισματικῆς καὶ πιστωτικῆς πολιτικῆς, ἡ ρύθμισις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος ἀνασυγκροτήσεως, ὅλα αὐτὰ κινῶνται διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ κυριώτερα συλλογικὰ ὄρ-*

μέ ταχὺ καὶ ἐπαρκῆ ἐφοδιασμόν εἰς χρυσὰς λίρας. Διὰ τὸν ἐφοδιασμόν αὐτὸν διέθεσε πολῦτιμον συνάλλαγμα. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν εἶχε ἐπενδύσει 560.000.000.000 δραχμὰς ἤτοι τὸ 1)3 περίπου τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας σὲ χρυσὰς λίρας. Ἡ ἐπένδυσις αὐτὴ στεροῦσε τὴν οἰκονομίαν ἀπὸ ἀντίστοιχα μέσα πληρωμῆς, χρήσιμα διὰ τὴν ἀγορὰν ἄλλων ἀπαραιτῶν ἀγαθῶν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς σοβαροὺς λόγους τῆς χαλαρώσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς χώρας ἦτο ἡ δέσμευσις κεφαλαίων στὸν ἀποθησαυρισμὸν χρυσῶν λιρῶν. Ὁ θησαυρισμὸς χρυσῶν λιρῶν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας πολῖτες εἶναι καταστρεπτικὸς διὰ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκονομίαν. Συνάμα εἶναι καὶ πολὺ βλαβερὸς διὰ τοὺς ἀποθησαυριστὰς τῶν λιρῶν, διότι μετὰ τὰς κυμάνσεις τῆς τιμῆς τῆς χρυσῆς λίρας, ὑφίστανται ζημίαν ἢ ὁποῖα μειώνει τὸ χρηματικὸν τῶν κεφάλαιον. Αἱ χρυσαὶ λίραι εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσι παρά μόνον ὡς κάλυμμα τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν χαρτίνην χρηματικὴν κυκλοφορίαν. Τὸ κάλυμμα αὐτὸ τῶν χρυσῶν λιρῶν εἶναι ἡ ἐγγύησις τῆς διατηρήσεως τῆς σταθερῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τῆς δρα-



Τεχνικὲς ἐγκαταστάσεις Χολαργοῦ.

γανα ποῦ διευθύνουν τὴν οἰκονομίαν, ποῦ διοχετεύουν τὰ κεφάλαια τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας διὰ τὴν ἀνασυγκρότησι μετὰ ἐπικεφαλῆς τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Δανείων, μετέχει ἡ Διοίκησις τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἀνώτερα στελέχη τῆς. Κύρια μέλη, εἰσηγηταί, ὄργανα ἐκτελέσεως στὶς σπουδαιότερες Ἐπιτροπὲς τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας εἶναι στελέχη τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Σὲ ἐπίκαιρες κρατικὰς θέσεις καλοῦνται ὑπάλληλοι τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, διότι κρῖνονται ἀπαραίτητοι. Τὸ προσωπικὸν τῆς μετὰ τὴν μακρὰν παράδοσιν τῆς ἐντιμότητος καὶ τῆς τεχνικῆς καταρτίσεως ἀναδεικνύεται ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων οἱ ὁποῖοι ἀφοροῦν τὴν συναλλαγματικὴν, τὴν νομισματικὴν πολιτικὴν, τὰς χρηματοδοτήσεις, τὴν ἀνασυγκρότησιν, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, παρακολουθεῖ ἀγρύπνωσ ἡ Νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ ἢ ὁποῖα συννεστήθη καὶ λειτουργεῖ βάσει τοῦ νόμου 1015)1946.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν, τοὺς Ὑπουργοὺς Συντονισμοῦ, Ἐμπορίου, Βιομηχανιῶν, ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ ἓνα Βρεταννὸν καὶ Ἄμερικανὸν τεχνικὸν σύμβουλον τῆς Ἐπιτροπῆς Διαχειρίσεως ξένης οἰκονομικῆς βοήθειας διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸ 1949 ἡ τιμὴ τῆς χαρτίνης λίρας Ἀγγλίας ἦτο δραχμαὶ 42.000 καὶ τοῦ δολλαρίου 15.000.

Ἡ Ἀμερικανικὴ βοήθεια διὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔτος 1949 εἶχε καθορισθῆ εἰς 263.000.000 δολλάρια.

Τὴν 31)12)1949 τὸ ἀπόθεμα χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος τῆς Τραπεζῆς παρουσίαζε τὴν κάτωθι εἰκόνα.

Κάλυμμα	Δρχ. 1.068.838.000.000
Χαρτίνην κυκλοφορία νομίσματος	» 1.858.613.000.000

Κατὰ τὸ 1950 εἶχαν ἐκτραγῆ πόλεμος ἐναντίον τῆς Βορείου Κορέας καὶ εἶχαν συμβῆ καὶ ἄλλα ταραχώδη διεθνή πολιτικὰ γεγονότα. Ἡ δυσμενὴς ψυχολογικὴ κατάστασις ἢ ὁποῖα σχηματίσθη ἀπὸ τὴν τροπὴ τῶν διεθνῶν αὐτῶν ζητημάτων, στήν Ἑλληνικὴ ἀγορὰ χρυσοῦ παρουσίασε μεγάλη ζήτησι χρυσῶν λιρῶν.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀναγκάσθηκε ν' ἀντιδράσῃ καὶ πάλιν

μῆς, ἢ ὁποῖα ἐνδιαφέρει ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Ἀπὸ τὸ 1928 - 1939 οὐδεὶς ἐσκέπτετο νὰ μαζεύσῃ χρυσὰς λίρας, διότι διερωτᾶτο τί νὰ τὶς κἀνῃ, σὲ τί θὰ τὸν ὠφελήσουν. Τὰ μεγάλα αὐτὰ ποσὰ τῶν χρυσῶν λιρῶν τὰ ὁποῖα ζητοῦσε τὸ 1950 ἡ ἑλληνικὴ ἀγορὰ χρυσοῦ, ἀπὸ ἓνα ἀδικαιολόγητο ψυχολογικὸν λόγο, τὰ ἐπρομήθευε εἰς τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἢ Federal Reserve Bank τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν κατόπιν συμφωνίας τῆς μετὰ τῶν ἀρμοδίων τοῦ State Department. Τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1950 ἀνήλθε εἰς 312.600.000 δολλάρια. Μεγάλῃ ἐπιβάρυνσις ὑπῆρξε τὸ συνάλλαγμα τὸ ὁποῖον διέθεσε ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἀγορὰν χρυσῶν λιρῶν διὰ τὴν σταθερότητα τοῦ νομίσματος.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1950 ἐχρηματοδότησε ἢ ἴδια καὶ μέσῳ τῶν Ἑλληνικῶν Τραπεζῶν, τὰς βιομηχανίας, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν μετὰ δραχμὰς 3.149.344.000.000.

Τὸ ἀπόθεμα χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 31)12)1950 ἦτο ἀξίας δρχ. 1.167.072.000.000 ἢ δὲ χάρτινη χρηματικὴ κυκλοφορία ἔφθασε εἰς 1.887.060.000.000 δραχμὰς.

Τὸ 1951 ἡ οἰκονομικὴ βοήθεια τῆς Ἀμερικῆς ἄρχισε νὰ μειώνεται καὶ νὰ περιορίζεται εἰς σκοποὺς μόνον στρατιωτικοῦς.

Ἡ μεταβολὴ εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς βοήθειας, ἐδημιούργησε ψυχολογικοὺς συντελεστὰς ἀβεβαιότητος. Ἦρχισε διὰ τὴν χώραν μας νὰ προβάλλῃ τὸ ἐρώτημα τοῦ μέλλοντος. Τί θὰ ἐπακολουθοῦσε ὅταν ἡ βοήθεια θὰ διεκόπτετο ἐντελῶς. Παράλληλα ἡ διεθνὴς ἀτμόσφαιρα καὶ οἱ ἑλληνικοὶ ἐσωτερικοὶ παράγοντες ἤρχισαν νὰ ἐπιδροῦν εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνέβαινον. Κατ' ἀνάγκην ἐπραγματοποιήθησαν τὸ 1961 αὐξήσεις μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων. Οἱ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι ἔδειχναν τάσεις δημιουργίας ἀποθεμάτων. Ἡ ζήτησις τῶν χρυσῶν λιρῶν ἐφαίνετο ἔντονος. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ ἐπέβαλον εἰς τὴν Νομισματικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος μίαν πολιτικὴν συντηρητικότητος εἰς τὴν ἐκδοσιν τραπεζογραμματίων καὶ εἰς τὴν χορήγησιν πιστώσεων. Ἀντιθέτως ἄλλοι παράγοντες ὑπηγόρευον τὴν διεύρυνσιν τῆς κυκλοφορίας καὶ τῶν πιστώσεων. Ἐνας τῶν παραγόντων ἦτο ἡ αὐξήσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ποῦ εἶχε πραγματοποιηθῆ. Ὁ ἄλλος ἦτο ἡ

έφαρμογή της πολιτικής της συγκεντρώσεως ούσιωδών έγχωρίων προϊόντων, διά την σταθεροποίησιν του κόστους της ζωής. Τās δύο αὐτάς ἀντιθέσεις προσεπάθησε νά συμβιβάσῃ ἡ νομισματική καί πιστωτική πολιτική τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ 1951.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος εὗρισκε τὴν λύσιν τοῦ πιστωτικοῦ προβλήματος τῶν παραγωγικῶν κλάδων, ὄχι εἰς τὴν ἐκδοσιν χαρτονομίσματος καί ὄχι εἰς τὴν χορήγησιν τοῦ μεγίστου ποσοστοῦ τῶν κεφαλαίων τῆς οἰκονομίας ἐκ τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου, ἀλλὰ εἰς τὴν ὀλονέν εἰς εὐρύτεραν κλίμακα εἰσροὴν τῆς λαϊκῆς ἀποταμιεύσεως εἰς τās Ἐμπορικὰς Τραπεζάς.

Κατὰ τὴν 31)12)1951 τὸ ἀπόθεμα χρυσοῦ καί συναλλάγματος τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀξίας 2.280.230.000.000 καί ἡ χάρτινη χρηματικὴ κυκλοφορία ἔφθασε εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 2.198.494.000.000.

Κατὰ τὸ 1952 ἡ Ἀμερικανικὴ βοήθεια ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1948 ἤρχισε νά δίδεται εἰς τὴν Εὐρώπην βάσει τοῦ σχεδίου Μάρσαλ σταμάτησε. Ἀπεφασίσθη ὁμως νά ἐξακολουθήσῃ νά δίδεται βοήθεια εἰς τὴν Εὐρώπην δι' ἀμυντικὰς δαπάνας.

Τὸ σύνολον τῆς βοηθείας ποῦ ἐδόθη κατὰ τὴν τετραετὴ ἔφαρμογὴν τοῦ σχεδίου Marshall εἰς τὴν Εὐρώπην ἀνῆλθε εἰς 13.368.000.000 δολλάρια. Ἀπὸ τὸ ποσὸν αὐτὸ ἡ Ἑλλάς ἔλαβε 976.400.000 δολλάρια.

Κατὰ τὸ 1952 ὄλοι οἱ παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἐπηρέαζαν τὸ μέγεθος τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας ὑπεβλήθησαν εἰς συστηματικὸν ἔλεγχον καί ἀσθηρὸν προγραμματισμὸν. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς παράγοντες αὐτοὺς ἦσαν, αἱ ταμειακαὶ διευκολύνσεις τοῦ Δημοσίου Προϋπολογισμοῦ, ἡ πιστωτικὴ πολιτικὴ, ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐγχωρίων γεωργικῶν προϊόντων, αἱ δαπάναι ἀνασυγκροτήσεως, ἡ διάθεσις τῶν δραχμῶν τῆς Ἀμερικανικῆς βοηθείας καθὼς καί ἡ κινήσις τῶν συναλλαγματικῶν πόρων καί πληρωμῶν. Διὰ τὴν πιστωτικὴν πολιτικὴν εἶχαν χαραχθῆ γενικώτερες κατευθύνσεις. Εἶχε ἀποφασισθῆ νά πιστοδοτηθῇ ἡ οἰκονομία σὲ μεγαλύτερη δυνατὴ κλίμακα ἀπὸ τὰ διαθέσιμα τῶν Ἐμπορικῶν Τραπεζῶν διὰ νά ἐλαττωθῇ ὁ ὄγκος τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος. Ἡ νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ ἔδωσε τὴν ἐξουσιοδότησιν τῆς εἰς τās Ἐμπορικὰς Τραπεζάς νά χρηματοδοτοῦν τὴ βιομηχανία καί τὸ ἐμπόριο ὑπ' εὐθύνην των, ἀλλὰ σύμφωνα πρὸς τοὺς ὅρους καί τās διατάξεις τῶν ἐκάστοτε ἀποφάσεών τῆς.

Κατὰ τὴν 31)12)1952 τὸ ἀπόθεμα χρυσοῦ καί συναλλάγματος τῆς Τραπεζῆς ἦτο ἀξίας 2.385.008.000.000 δραχμῶν, ἡ δὲ χάρτινη χρηματικὴ κυκλοφορία ἔφθασε εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 2.475.923.000.000 δραχμῶν.

Μὲ τὴν χρῆσιν 1952 - 1953 ἡ Τράπεζα ἐκλείει τὰ εἴκοσι πέντε χρόνια ζωῆς τῆς. Ἦταν αὐτὰ τὰ 25 χρόνια τὰ πιὸ κρίσιμα τοῦ ἔθνους καί τοῦ κόσμου.

Ἔτσι ἡ εἰκοσιπενταετία τοῦ ἐκδοτικοῦ Ἰδρύματος ταυτίζεται μὲ τὸν ἀδιάκοπον ἀγῶνα τῆς πατρίδος νά ὑπερνικήσῃ τās συμφορὰς καί τὰ δεινὰ καί νά ἐπιζῆσῃ. Τὸ προσωπικὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 31)12)1952 ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4013 ὑπαλλήλους. Ἐξ αὐτῶν 2.029 ὑπάλληλοι ἀνῆκον εἰς τὸν Λογιστικὸν κλάδον, 1040 ὑπάλληλοι εἰς τὸν ταμειακὸν κλάδον καί οἱ ὑπόλοιποι εἰς τās τεχνικὰς καί βοηθητικὰς ὑπηρεσίας. Ἐὰν τὸ ἐκδοτικὸν Ἰδρυμα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς κατεκτήθη, τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ οὐδέποτε ὑπετάγη ψυχικῶς εἰς τὸν εἰσβολέα. Εὐρέθη πάντοτε καί ὑπὸ ὁποιασδήποτε συνθήκας εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὅλη τὴν εἰκοσιπενταετία ποῦ πέρασε, δημιουργήθηκε ὑγιὴς παράδοσις ἡ ὁποία καθοδηγεῖ τὴν Τράπεζα. Ἡ παράδοσις αὕτη σφυρηλατήθηκε καί χαλυβδῶθηκε καί στὴν εἰρήνην καί στὸν πόλεμον. Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμά τῆς εἶναι ἐξυπηρέτησις ὄλων τῶν παραγωγικῶν τάξεων καί τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐξυπηρέτησις αὕτη εἶναι εἰλικρινής. Δὲν ἐπηρέαζεται ποτὲ ἀπὸ τὸ κίνητρο τῆς ἐπιδιώξεως ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς Τραπεζῆς οἱ ὁποῖοι πολλακίς ἐδοκιμάσθησαν σκληρὰ ἀπὸ τās δυσκόλους περιστάσεις εἶναι ὑπερήφανοι. Αἱ γνώσεις καί ἡ πείρα των τοὺς ὀδηγεῖ νά σέβωνται τὴν ἀτομικότητά τους καί τὴν πίστιν τοῦ Ἰδρύματος. Οἱ ἀρχαιότεροι ὑπάλληλοι μεταβιβάζουν εἰς τοὺς νεώτερους τὴν παράδοσιν τῆς ἀρετῆς καί τοῦ καθήκοντος. Στὴ λήγουσα εἰκοσιπενταετία ὄλοι τους μαζὺ δίδουν τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη θὰ συνεχισθῇ.

Εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς λειτουργίας τῆς, ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος εἶχε ἀρχίσει νά μελετᾷ τὴν ἐγκατάστασιν μιᾶς τεχνικῆς ὀργανώσεως μετὰ ἀλλήλων προσωπικῶν καί μετὰ σύγχρονον μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν, διὰ τὴν ἐκτύπων τραπεζογραμματίων καί χαρτῶν παραστατικῶν ἀξιών. Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον 14 χῶραι εἶχαν ἐμπλουτίσει τῆς ἐκδοτικῆς τῶν Τραπεζῶν μετὰ παρόμοια τεχνικὰ ἰδρύματα.

Τὸ 1938 ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀπέκτησε ἓνα μεγάλο ἀγρόκτημα στὸ Χολαργὸ ἐκτάσεως 215.000 τετραγ. μέτρων. Ἐκεῖ στὰ Δυτικὰ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς καί Β.Δ. τοῦ Ἰμμητοῦ, ἐθεωρήθη τὸ μέρος κατάλληλον γιὰ νά ἀνεγερθῇ τὸ κτίριον τοῦ Ἰδρύματος ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων. Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια καί τὰ σχέδια τῶν τεχνικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐπεξεργάσθη καί ἐφιλοτέχνησε ὁ καθηγητὴς Βροουμπ. Ἦταν ὅμοια μετὰ τὰ σχέδια ποῦ ἔγινε τὸ Ἰδρυμα ἐκδόσεως τραπεζογραμματίων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Αὐστρίας. Τὴν ἄδεια τῆς ἰδρύσεώς του τὴν ἔδωκε ἡ ἀνωτάτη Διοίκησις Οἰκονομικῆς Ἀμύνης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 238)3-6-1938 ἐγγράφου τῆς. Κτίσθη καί σὲ σχῆμα τετράγωνον μετὰ δύο ὀρόφους. Ἔχει μεγάλας αἰθούσας ἀποθηκεύσεως καί καταφύγια. Ἡ οἰκοδομὴ τελείωσε τὸ 1941. Στοιχίσθη μαζὺ μετὰ τὸ οἰκόπεδον 110.000.000 γερῆς δραχμῆς. Τὰ μηχανήματα ποῦ ἐγκατέστησαν ἀρχικὰ ἐκεῖ ἦσαν ἀξίας 38.000.000 ὀγιῶν δραχμῶν. Διὰ τὸν πλήρη συγχρονισμό του, ἐφοδιάσθη μετὰ μηχανὰς λιθογραφικῆς ἐκτύπωσης. Μὲ συναφῆ ἐργαστήρια παρασκευῆς τῶν ἀντιστοιχῶν ἐκτυπωτικῶν πλακῶν (τσιγκογραφίων) ἡ Τράπεζα ἐγκατέστησε εἰς αὐτὸ τέσσαρες λιθογραφικὰς μηχανὰς μονοχρῶμων καί διχρῶμων ἐκτύπωσης. Ἐπίσης καί ἐπίπεδα πιεστήρια γιὰ τὴν ἀριθμησὶν τῶν τραπεζογραμματίων καί γιὰ ἄλλας ἐργασίας. Γιὰ τὸ συγχρονισμὸν αὐτὸ μηχανικὸ ἐξοπλισμὸν χρειάσθηκε νά ξοδῆσῃ ἀκόμη 10.000 λίρες. Ἔχει ἀρίστα ἐξειδικευμένον τεχνικὸ προσωπικόν. Συστηματικὰ τὸ Ἰδρυμα ἐκδόσεως γραμματίων καί ἀξιών ἄρχισε νά λειτουργῇ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἀπὸ τὸ 1945 καί ἐφεξῆς τὸ πρῶτον τραπεζογραμμάτιον ποῦ τυπώθη ἦταν τὸ χιλιδραχμικὸ τῆς ἐκδόσεως σὲ χρῶμα καφετί. Ἦταν παμοιοτύπου τῆς Ἀγγλικῆς ἐκτύπωσης. Σήμερα τὸ Ἰδρυμα Χολαργοῦ βρίσκεται στὴν ἴδια γραμμὴ μετὰ τὰ νομισματοτυπεῖα ποῦ ἔχουν οἱ ἐκδοτικὲς Τράπεζες στὴν Εὐρώπην. Εἶναι ἱκανὸ νά ἐκτυπῶν ὅλες τῆς κατηγορίας τῶν χαρτονομισμάτων καί ἀξιών μετὰ τὴν χαλκογραφικὴν τεχνικὴν. Χρησιμοποιεῖ εἰδικὰ στοιχεῖα ἰριδῶσεως χρωματισμῶν κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν. Στὴν πλευρὰ τῆς τεχνικῆς καί τῆς κατασφαλίσσεως, πέτυχε τὴν πιὸ ἄρτια ἐκτύπωσιν. Καθὼς ἔχω τὴν πείρα νά γνωρίζω ἀπὸ 10 κράτη τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθηκα στὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, τὰ ἑλληνικὰ τραπεζογραμμάτια εἶναι τὰ πιὸ καλαισθητικὰ. Τὸ συμμετρικὸν σχέδιόν τους στὸ σχῆμα τοῦ δολλαρίου τῶν Η.Π. Ἀμερικῆς. Οἱ ἐμπνευσμέναι παραστάσεις τους, παρμένες ἀπὸ τὰ μεγάλα βᾶθη τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καί τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ λεπτότητα τῆς χαρακτηριστικῆς τῶν παραστάσεων, αἱ εὐγενεῖς ἀποχρώσεις καί οἱ ἰριδισμοὶ των, αἱ ἀσφαλίστικαι γραμμαὶ καί αἱ ὕδατογραφαὶ στὴ διαφάνεια τῶν ἀσφαλίστικῶν προσωπογραφίων. Ὅλα αὐτὰ τὰ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα κάνουν τὸ ἑλληνικὸν τραπεζογραμμάτιον νά ἔχη γοητεία. Νὰ ἔχη χαρωπὴ ὄμιν. Νὰ εἶναι προσελκυστικόν. Ἐκτυπῶνεται μετὰ κόστος πολὺ χαμηλότερον ἀπὸ τὸ κόστος ποῦ θὰ εἶχε ἂν θὰ ἐξετυπῶντο στὴν Εὐρώπην.

*Διοικητὰί τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος
ἐκλεγέντες ἀπὸ τὴ συνέλευσιν τῶν μετόχων.*

- | | |
|---------------------------|---|
| 1. Ἀλέξανδρος Διομήδης | 1928–1931 |
| 2. Ἐμμανουὴλ Τσουδερός | 1931–1939 |
| 3. Ἰωάννης Δροσόπουλος | 1939– |
| 4. Κυριάκος Βαρβαρέσος | 1939–1946 καί ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ. |
| 5. Δημήτριος Σάντης | 1941–1943 ἐποχὴ Γερμανικῆς Κατοχῆς
διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Κατοχικῆς Κυβερνήσεως. |
| 6. Θεόδωρος Τουρκοβασίλης | 1943–1944 » |
| 7. Σπύρος Χατζηκυριάκος | 1944 » |
| 8. Γεώργιος Μαντζαβίνος | 1946–1955 |
| 9. Ξενοφῶν Ζολώτας | 1955–1961 συνεχίζει |